

FLAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Kauppätieteiden osasto

Kandidaatintutkielma

Laskentatoimi

**IFRS 2 Osakeperusteiset maksut – ylimmän johdon osakeperusteisten
palkitsemisjärjestelmien kirjaaminen sekä vaikutus tilinpäätökseen**

**IFRS 2 Share-based payments – recognition of executive share-based
remuneration and its impact on financial statement**

24.4.2011

Tekijä: Niklas Tuominen

Opponentti: Teemu Enqvist

Ohjaaja: Timo Alho

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
1.1 TUTKIMUKSEN AIHE JA TAUSTA	1
1.2 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMA	3
1.3 TUTKIMUKSEN RAJAUKSET	4
1.4 TUTKIMUSMENETELMÄ JA –AINEISTO	5
1.5 TUTKIMUKSEN RAKENNE	6
2. IFRS 2 OSAKEPERUSTEISET MAKSUT	7
2.1 STANDARDIN SYNTY JA KEHITYS	7
2.2 STANDARDIN TARKOITUS	10
2.3 STANDARDIN SOVELTAMINEN	11
2.3.1 Omaan pääomana suoritettavat osakeperusteiset liiketoimet	13
2.3.2 Käteisvaroina suoritettavat osakeperusteiset liiketoimet	14
2.3.3 Yhteisön tai toimittajan valittavissa oleva maksutapa osakeperusteisesti suoritettavissa liiketoimissa	15
2.4 STANDARDIN SAAMAT KOMMENTIT	15
3. JOHDON PALKITSEMISJÄRJESTELMÄT	19
3.1 YLEISTÄ PALKITSEMISJÄRJESTELMISTÄ	19
3.2 OSAKEOPTIOT JA NIIDEN KÄYTÖN TARKOITUS PALKITSEMISESSÄ	22
3.3 PALKITSEMISJÄRJESTELMIEN KEHITYS	25
4. OSAKEPERUSTEISET MAKSUT TILINPÄÄTÖKSESSÄ	26
4.1 OSAKEPERUSTEISTEN MAKSUJEN KÄSITTELY TILINPÄÄTÖKSESSÄ	26
4.2 OSAKEPERUSTEISTEN MAKSUJEN VAIKUTUS TILINPÄÄTÖKSEEN	27
4.3 KUINKA OSAKEPERUSTEISET MAKSUT TULISI KIRJATA?	30
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	34
LÄHDELUETTELO	37

Tutkielmassa käytetyt lyhenteet

DASB	The Dutch Accounting Standards Board
EPS	Earnings Per Share
EU	Euroopan unioni
IAS	International Accounting Standard(s)
IASB	International Accounting Standards Board
ICAI	The Institute of Chartered Account in Ireland
IFRIC	International Financial Reporting Interpretations Committee
IFRS	International Financial Reporting Standard
ROA	Return on Assets
ROE	Return on Equity
SAYE	Save As You Earn

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe ja tausta

Finanssikriisin seurauksena on noussut esiin sekä kritisointia että kysymyksiä ylimmän johdon palkitsemiseen liittyen niin Suomessa, kuin kansainvälisestikin. Erityisesti finanssisektorilla toimivien johtajien saamat palkkiot ovat nousseet suuren kritiikin kohteeksi. Kritiikkiä ovat saaneet esimerkiksi tilanteet, joissa ylimmälle johdolle on maksettu palkkioita, vaikka yhtiöt ovat jäänet tavoitteistaan tai tehneet jopa tappioita (Pohjola et al. 2009, 5).

Julkisessa mediassa on esitetty mielipiteitä, joiden mukaan käytössä olevat palkitsemis- ja kannustinjärjestelmät ilmentävät liian suurta johdon vaikutusvaltaa. Osa mielipiteiden esittäjistä on ihmetellyt yritys johdolle maksettavien osakeperusteisten palkkioiden suuruutta, sekä samalla kritisoinut koko muuttuvien palkitsemisjärjestelmien olemassaoloa. Toisten mielestä taas ylimmällä johdolla on liian suuri vaikutusvalta heidän omiin palkkiojärjestelmiin. Aihe on median lisäksi puhuttanut niin tutkijoita, jotka ovat esittäneet siitä näkemyksiään tutkimuksiensa toimesta, kuin myös koko yritysmaailmaakin, jossa aiheesta on kohistu jo pitkään. Ylimmän johdon palkitsemiseen liittyviltä skandaaleiltakaan ei olla välttytty, sillä esimerkiksi 2000-luvun alussa konkurssiin ajautunut yhdysvaltalainen energiayhtiö Enron jakoi osakeoptioita vuosien 1996-2000 aikana lähes 600 miljoonalla yhdysvaltain dollarilla (Delves 2004, 10). Tätä edesauttoi yrityksen uskomaton liikevaihdon kasvu, joka lähes kahdeksankertaistui noin 100 miljardiin yhdysvaltain dollariin tuona aikana (Dharan & Bufkins 2008, 97). Finanssikriisi on aiheuttanut huolestumisen merkkejä palkitsemisjärjestelmien toimivuudesta kaikilla yritysaloilla ympäri maailman.

Ei kuitenkaan ole ensimmäinen kerta, kun tätä asiaa voidaan julkisesti, sillä organisaatiot ovat palkinneet henkilöstöään jo parin viime vuosikymmenen ajan osakeperusteisilla palkkioilla perinteisen rahapalkan lisäksi. Näiden johdon palkitsemista koskevien keskustelujen pohjalta on esitetty erilaisia suosituksia, jotka voivat vaikuttaa palkitsemisjärjestelmien kirjanpitokäsittelyyn (Salmi & Sundvik 2010, 21). Euroopan

Unionin (EU) komissio antoi vuonna 2009 suosituksen K(2009) 3177, jonka mukaan julkisesti noteerattujen yhtiöiden hallinto- ja valvontaelinten jäsenien muuttuvien palkitsemisjärjestelmien tulisi perustua mitattavissa oleviin sekä ennalta määriteltyihin tulosperusteisiin, ylimmän johdon suorituksiin sekä arvonmuodostukseen pitkällä aikavälillä. Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodin mukaan (2010) palkitsemisjärjestelmät on laadittava siten, että niiden tavoitteena on edistää yhtiön kilpailukykyä ja pitkän aikavälin taloudellista menestystä sekä myötävaikuttaa omistaja-arvon suotuisaan kehitykseen.

Kun yritystoiminta on kansainvälistynyt lujaa vauhtia viimeisten vuosikymmenten ajan muun muassa toiminnan laajentamisena ulkomaille, on myös sijoittajien kiinnostus yritystoimintaa kohtaan lisääntynyt entisestään. Lisääntyvään sijoittamiseen on vaikuttanut merkittävästi ulkomaista sijoittamista koskevien rajoitteiden poistuminen, jolloin sijoittamisesta on tullut vaivattomampaa. Kansainvälistymisen seurauksena pääomaa alkoi liikkua yhä enemmän yli maiden rajojen ja koska eri maissa oli ollut käytössä omanlaisensa tilinpäätöskäytännöt, ei tilinpäätöksistä saatua informaatiota pystytty usein vertailemaan eri maissa toimivien yritysten kesken (Räty & Virkkunen 2004, 23). Tämän seurauksena syntyi tarve tilinpäätösten yhdenmukaistamiseen.

Kesäkuussa vuonna 2002 hyväksyttiin EU:n ministerineuvoston toimesta asetus, jonka mukaan kaikkien EU:ssa listautuneiden, säännellyillä markkinoilla toimivien yhtiöiden tulisi laatia tilinpäätöksensä kansainvälisten tilinpäätösstandardien (International Financial Reporting Standards, IFRS) mukaan alkavilla tilikausilla tai sen jälkeen, kuitenkin viimeistään 1. tammikuuta 2005 alkaen (Deloitte 2010, 27). IFRS-standardien käyttöönoton jälkeen taloudellisessa raportoinnissa on tapahtunut paljon merkittäviä muutoksia. Myös standardeja on päivitetty vuosien saatossa, jotta niistä saatavat säännökset olisivat mahdollisimman selviä yhteisöjen tulkittavaksi. Suurin askel kohti yhtenäistä ja harmonista tilinpäätösinformaatiota on ollut kuitenkin IFRS-normiston leviäminen eri puolille maailmaa, sillä vuonna 2011 IFRS-standardien käyttöön ovat siirtymässä muun muassa Intia, Korea, Kanada sekä osa Etelä- ja Keski-Amerikan valtioista. Yhdysvalloissa ei olla vielä tehty päätöstä IFRS-standardien käyttöönottamisesta, mutta yleisesti on arveltu siirtymisen tapahtuvan vuoden 2016 aikana. (PricewaterhouseCoopers 2010, 1)

IFRS-standardien puitteissa todetaan, että tilinpäätöksen tavoitteena on antaa tietoa yrityksen taloudellisesta asemasta, rahoitusilanteiden muutoksesta sekä toiminnan tuloksesta, sillä näillä tiedoilla on suuri merkitys taloudellisia päätöksiä tehtäessä (Wittsiepe 2007, 23). Kansainvälisten tilinpäätösstandardien normisto on luotu ottamaan sijoittajat huomioon, kun taas vastaava suomalainen normisto keskittyy enemmän velkojien suojaan (Räty & Virkkunen 2004, 28). Sijoittajat tuovat yrityksiin riskipääomaa, joten IFRS-normistolla pyritään siis palvelemaan heitä kansainvälisesti nykyistä vertailukelpoisimmilla ja läpinäkyvimmillä tilinpäätöksillä.

Vaikka IFRS-tilinpäätöskäytäntö on ollut käytössä jo vuodesta 2005, eivät yritykset ole olleet siitä huolimatta täysin selvillä IFRS-standardien tuomista hyödyistä. Tämä kävi ilmi vuonna 2009, kun ohjelmistoyhtiö Basware teetti keskisuurille suomalaisille pörssiyrityksille tutkimuksen IFRS-standardien toimivuudesta yritysten tilinpäätöksissä. Tutkimuksesta selviää, että vain puolet yrityksistä uskoi tuottavansa sijoittajille aiempaa vertailukelpoisempaa tietoa. IFRS-raportoinnin nähtiin vastausten perusteella aiheuttavan myös haittoja yrityksille muun muassa lisääntyneen työmäärän sekä kustannusten kasvun osalta. (Waymaker)

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelma

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä selvittämään kansainvälisen tilinpäätösstandardin, IFRS 2 *Osakeperusteiset maksut*, vaikutusta yritysten palkitsemisjärjestelmäkäytäntöihin standardin voimaantulumisesta aina nykyhetkeen saakka. Tarkastelun ensisijaisena pyrkimyksenä on selvittää, miten osakeperusteiset maksut, lähinnä osakeperusteiset palkitsemisjärjestelmät, kirjataan yritysten tilinpäätöksiin. Toisin sanoen, tutkimuksessa pyritään löytämään syitä ja perusteluja, miksi osakeperusteisesta maksusta syntyvä kulu kirjataan tavalla, kuin se kirjataan. Tutkimuksessa on myös tarkoitus yritysten tilinpäätösinformaatioiden kautta pyrkiä tuomaan esille osakeperusteisten maksujen tilinpäätöksellinen vaikutus, eli selvittää, millaisia vaikutuksia osakeperusteisten maksujen kirjaamisella on yritysten tunnusluvuille. Mikäli osakeperusteisilla maksuilla on vaikutusta yritysten tunnuslukuihin tai niiden toimintaan, pyritään tutkimuksessa tarkastelemaan myös näiden vaikutusta sijoittajien näkökulmasta.

Tutkimuksen pääongelmana on:

- Miten osakeperusteiset maksut kirjataan yritysten IFRS-standardien mukaiseen tilinpäätökseen?

Tähän kysymykseen pyritään vastaamaan seuraavien alaongelmien avulla:

- Miten osakeperusteiset maksut vaikuttavat yritysten tilinpäätöksissä?
- Miten IFRS 2 -standardi on vaikuttanut yritysten palkitsemiskäytäntöihin?

Ylimmän liikkeenjohdon palkitsemisjärjestelmiä ei ole kokonaisuutena tutkittu kovin paljon, vaikka palkitsemisjärjestelmiä kohtaan onkin esiintynyt paljon kritiikkiä sekä aihetta on käsitelty tasaisin väliajoin eri medioissa. Tämän vuoksi on mielenkiintoista pyrkiä tuomaan esiin faktoja, millaisia vaikutuksia IFRS 2 -standardilla on ollut yritysten tilinpäätöksiin ja niiden toimintaan, sekä miten standardi mahdollisesti tulee tulevaisuudessa näkymään ja vaikuttamaan yritysten toiminnassa.

1.3 Tutkimuksen rajaukset

Tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan teoreettisen aineiston pohjalta IFRS 2 -standardin vaikutuksia listattujen yhtiöiden osakeperusteisiin maksuihin sekä niiden käsittelyyn tilinpäätöksessä. Lähtökohtana on selvittää, kuinka yritysten ylimmän johdon palkitsemisjärjestelmät ovat kehittyneet osakeoptioiden osalta vuodesta 2002 alkaen, jolloin osakeperusteisia maksuja koskeva standardi otettiin käyttöön kansainvälisten tilinpäätösstandardien astuttua voimaan. Tutkimuksessa otetaan huomioon myös osakeoptioiden kehitys aina niiden syntymis- sekä käyttöönottohetkestä asti.

Tutkimus on rajattu listattuihin yrityksiin johtuen niiden pakosta suorittaa tilinpäätös kansainvälisen tilinpäätöslautakunnan (International Accounting Standards Board, IASB) tilinpäätösstandardien mukaan vuodesta 2005 alkaen. Rajaus julkisesti noteerattuihin yrityksiin antaa myös mahdollisuuden saada parempaa tilinpäätösinformaati-

tiota, kuin noteerattomista, yksityisistä yrityksistä. Noteerattujen yritysten tilinpäätösinformaatio on myös IFRS-säännösten seurauksena yksilöllisempää ja kattavampaa. Tutkimus on rajattu pääsääntöisesti IFRS 2 -standardin osalta Euroopassa toimiviin pörssinoteerattuihin yrityksiin, mutta tutkimuksessa on silti huomioitu IFRS 2 -standardin vaikutus muualla maailmassa toimiviin yrityksiin. Näin ollen tutkimukseen on saatu lisänäkökulmaa, kuinka IFRS 2 -standardin soveltaminen näkyy esimerkiksi Australiassa toimivien yritysten tilinpäätöksissä. Vaikka Yhdysvalloissa ei kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja ole vielä otettu käyttöön, on tutkimuksessa siitä huolimatta keskitytty siihen, kuinka palkitsemisjärjestelmät ovat kehittyneet siellä. Tämä sen takia, koska yritystoiminnassa käytetyt osakeperusteiset palkitsemiset ovat lähtöisin juuri Yhdysvalloista.

1.4 Tutkimusmenetelmä ja –aineisto

Tutkimus on pääsääntöisesti deskriptiivinen, eli toteava tutkimus, jossa pyritään ensisijaisesti keräämään sekä kokoamaan tietoa tutkimuskohteesta kuvailemalla, ja selittämällä sitä aiempaa tutkimusaineistoa hyödyntäen. Tutkimuksessa on tarkoitus syventyä perusteellisesti osakeperusteisten maksujen toimintatapoihin sekä niiden merkitykseen tilinpäätösmaailmassa, jolloin siitä saatava hyöty olisi mahdollisimman suuri. Toisin sanoen tutkimuksessa pyritään konkreettisesti näkemään, kuinka IFRS 2 -standardi vaikuttaa ja näkyy yritysten tilinpäätöksissä. Tutkimuksessa pyritään objektiivisuuteen, eli aikaisempaan kirjallisuuteen perustuvaa aineistoa pyritään hyödyntämään runsaasti, jolloin tutkimustuloksiin saadaan enemmän evidenssiä.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu IFRS 2 -standardin pohjalta ylimmän johdon palkitsemiskäytäntöjä esittelevästä ja analysoivasta kirjallisuudesta, sekä niitä tukevista ja tutkivista artikkeleista. Tutkimuksessa käytetään myös artikkeleita, joissa käsitellään IFRS 2 -standardin vaikutuksia yritysten tilinpäätöksiin, sekä IASB:n saamia kommenttikirjeitä, joissa yritykset esittävät mielipiteitään standardien toimivuudesta sekä antavat kommentteja, kuinka niiden mukaan standardeja tulisi vielä kehittää.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus koostuu johdannon lisäksi kolmesta luvusta, joista ensimmäinen koostuu tutkimuksen teoriaosuudesta ja kaksi seuraavaa sisältävät tutkimuksen empiriaosuu- den. Johdannossa esitellään tutkimuksen aihe ja tausta yleisesti, tarkastellaan tutki- muksen tarkoitusta ja tutkimusongelmia, määritellään tutkimuksen rajaukset, sekä esitellään tutkimusmenetelmä ja -aineisto.

Tutkimuksen alussa syvennyttään tarkastelemaan IFRS 2 -standardia ja sen toimin- taa; standardin syntyä, sisältöä, sekä miten sitä on tarkoitus soveltaa tilinpäätökses- sä. Toisessa luvussa käsitellään myös yhtiöiden antamia kommentteja standardin käyttöön otosta ja sen kokemasta hyödystä ja toimivuudesta.

Kolmannessa luvussa paneudutaan ylimmän johdon palkitsemisjärjestelmiin. Aluksi tarkastellaan palkitsemiskäytäntöjä yleisesti; mitä hyötyä niistä on sekä miten eri tut- kijat näkevät niiden toimivuuden. Kolmannessa luvussa keskitytään myös tarkemmin palkitsemisjärjestelmiin, selventämällä osakeoptioiden merkitys sekä niiden tarkoitus palkitsemisissä. Luvun lopussa selvennetään vielä palkitsemisjärjestelmien kehitystä tähän päivään.

Neljännessä, eli viimeisessä luvussa syvennyttään osakeperusteisten maksujen tilin- päätöskäytäntöihin, eli miten niitä käsitellään tilinpäätöksessä, sekä millainen vaiku- tus niillä on tilinpäätökseen. Neljännen luvun päähuomio keskittyy osakeperusteisten maksujen kirjaamiseen, mihin ja kuinka ne tulisivat kirjata sekä minkä takia. Lopuksi luodaan yhteenveto tutkimuksesta, sekä esitetään johtopäätökset sen seurauksena.

2. IFRS 2 osakeperusteiset maksut

2.1 Standardin synty ja kehitys

IFRS 2 Osakeperusteiset maksut -standardi julkaistiin vuonna 2004, jonka seurauksena sitä alettiin soveltamaan tilinpäätöksissä muiden standardien tavoin 1. tammikuuta 2005 alkaen tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla. Standardin sisältö on päivittynyt vuosien saatossa ja sen antamia ohjeistuksia on tarkennettu Kansainvälisen tilinpäätöskysymysten tulkintakomitean (International Financial Reporting Interpretations Committee, IFRIC) toimesta. (KPMG 2009, 143)

Ensimmäiset IFRS 2 -standardia koskevat ohjeistukset julkaistiin jo vuoden 2005 keväällä, kun IFRIC esitti julkisesti kommentoitavaksi kahta tulkintaa, jotka koskivat IFRS 2 -standardin soveltamisalaa sekä konsernin omia osakkeita käsittäviä liiketoimia. Ensimmäinen tulkinta kehitettiin selventämään osakeperusteisten maksujen soveltamisalaa, jonka mukaan kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisalan piirissä oleviin liiketoimiin lasketaan mukaan ne liiketoimet, joissa yhteisö ei pysty tarkasti yksilöimään kaikkia tai edes joitain vastaanotettuja tavaroita tai palveluita. Jälkimmäinen tulkinta kehitettiin puolestaan ohjeistuksena sovellettaessa osakeperusteisia liiketoimia, jotka sisältävät omia osakkeita tai tapahtuvat kahden tai useamman samaan konserniin kuuluvan yhteisön kesken. Ehdotettu tulkinta ohjeistaa, tulisiko tietyntyyppiset liiketoimet kirjata joko käteisvaroina vai omana pääomana maksettavina osakeperusteisina liiketoimina IFRS 2 -standardin mukaisesti. (IASB 2005)

Seuraavana talvena, tammikuussa vuonna 2006 IFRIC julkaisi tulkintaehdotuksena, aikaisemman, vuoden 2005 julkisesti kommentoitavaksi julkaistun tulkinnan pohjalta. Julkaistu tulkintaehdotus, IFRIC 8, määrittelee IFRS 2 -standardin soveltamisalaa ja se astui voimaan 1. toukokuuta 2006 alkaen. Tulkinnassa selvennetään, kuinka IFRS 2 -standardia sovelletaan liiketoimiin, joissa yhteisö suorittaa osakeperusteisia maksuja ilmeisesti niin, että vastike on nolla tai riittämätön. IFRIC 8 -tulkinta selventää vielä, että jos yksilöitävissä oleva vastike vaikuttaa olevan pienempi kuin myönnettyjen oman pääoman ehtoisten instrumenttien tai syntyneen velan käypä arvo. Tällai-

nen tilanne tyypillisesti viittaa siihen, että muu vastike on saatu tai vaihtoehtoisesti tullaan saamaan. (IASB a 2006; ICAEW a; KPMG 2009, 158)

IFRIC julkaisi vuoden 2006 aikana myös toisen tulkintaehdotuksen, IFRIC 11. Ehdotus määrittelee IFRS 2 -standardin konsernia ja sen omia osakkeita koskevia liiketoimia, ja se on myös sovellettu vuoden 2005 julkisesti kommentoitavaksi julkaistusta tulkinnasta. IFRIC 11 käsittelee IFRS 2 -standardin osakeperusteisten maksujen soveltamista järjestelyissä, joihin liittyy yhteisön omia oman pääoman ehtoisia instrumentteja tai toisen samaan konserniin kuuluvan yrityksen oman pääoman ehtoisia instrumentteja. Kun yhteisö vastaanottaa tavaran tai palvelun vastikkeellisesti sen omina oman pääoman ehtoisina instrumentteina, tulkinta vaatii osakeperusteisen maksun kirjattavan omana pääomana maksettavana osakeperusteisena liiketoimena, riippumatta kuinka oman pääoman instrumentit saadaan. Tulkinta antaa edelleen ohjeistusta siitä, tulisiko yhteisön kirjata osakeperusteisia maksuja koskevat järjestelyt tilinpäätökseen käteisvaroina vai omana pääomana, joissa tavaroiden tai palvelujen toimittajille tarjotaan yhteisön emoyrityksen oman pääoman ehtoisia instrumentteja. (IASB b 2006)

IFRIC 11 -tulkinta tarkoittaa IFRS 2 -standardia sovellettavan tietyissä tilanteissa, joissa:

- osakeperusteisia liiketoimia, joiden seurauksena yritys saadaan ostamaan omia osakkeitaan suorittaakseen velkasitoumuksen, pitäisi kirjata omana pääomana maksettavina osakeperusteisena liiketoimina IFRS 2 -standardin mukaan;
- emoyritys myöntää tytäryrityksen työntekijöille oikeuksia oman pääoman ehtoisiin instrumentteihin, ja liiketoimi kirjataan konsernin tilinpäätökseen omana pääomana maksettavana. Tällöin tytäryhtiön pitäisi soveltaa IFRS 2 -standardin vaatimuksia *oman pääoman ehtoisia liiketoimia*, kirjaamalla oman pääoman kasvu osuutena emoyhtiöstä; ja
- tytäryritys myöntää emoyhtiön työntekijöille oikeuksia oman pääoman ehtoisiin instrumentteihin, tytäryhtiön tulisi kirjata liiketoimi käteisvaroina makset-

tavana osakeperusteisena maksuna. (ICAEW b; KPMG 2009, 158)

Kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja julkaiseva IASB julkaisi tammikuussa 2008 lopulliset muutokset koskien IFRS 2 -standardia, selventääkseen osakeperusteisten maksujen termejä ”oikeuden syntymisehdot” (vesting conditions) sekä oman pääoman ehtoisten instrumenttien ”peruuttaminen” (cancellation). IASB:n antaman ohjeistuksen mukaan oikeuden syntymisehtoja ovat vain palveluun sekä suoritukseen perustuvat ehdot. Näin ollen muita osakeperusteisten maksujen ominaisuuksia ei siis lasketa oikeuden syntymisehdoiksi, vaan ne tulisi sisällyttää osakeperusteisten maksujen myöntämispäivän käypään arvoon. Käypä arvo sisältää myös markkinoihin sitoutuneita syntymisehtoja. (Deloitte IAS Plus; IASB 2008; IFRS 2.27)

IASB:n muutoksen mukaan kaikkien peruutuksien tulisi saada samanlainen kirjanpiddollinen käsittely, olivatpa ne yhteisön tai muiden osapuolien suorittamia. Mitkä tahansa maksut, jotka sisältävät mahdollisuuden peruutukseen enintään oman pääoman ehtoisten instrumenttien käypään arvoon asti, kirjataan oman pääoman osuuden takaisinnoston määräisenä. Muutos määrittää myös minkä tahansa maksun, joka ylittää myönnetyn oman pääoman ehtoisen instrumentin käyvän arvon, arvostettavan kuluina. Nämä IASB:n vuonna 2008 julkaisemat muutokset astuivat voimaan 1. tammikuuta 2009 alkaen alkavilla tilikausilla tai sen jälkeen. (Deloitte IAS Plus; IASB 2008)

Vuoden 2008 julkaistujen muutoksien jälkeen IASB sai selvityspyyntöjä sekä kommentteja koskien konsernien käteisvaroina maksettavia osakeperusteisia liiketoimia. Selvityspyynnöissä IASB:ia vaadittiin selvittämään, kuinka yksittäisen tytäryhtiön tulisi konsernissa kattaa sen omassa tilinpäätöksessään osakeperusteisten maksujen järjestelyt. Näissä järjestelyissä tytäryhtiö vastaanottaa tavaroita tai palveluita työntekijöiltä tai toimittajilta, mutta sen emoyhtiön tai vastaavasti toisen, samaan konserniin kuuluvan, yhtiön tulee maksaa näille toimittajille. (Deloitte IAS Plus; IASB 2009)

Annettujen kommenttien ja selvityspyyntöjen seurauksena IASB muutti alkuperäisiä ehdotuksia ja julkaisi vuonna 2009 selventäviä muutoksia IFRS 2 -standardin soveltamisalaan. Julkaistut muutokset koskivat konsernia, sekä omia osakkeita koskevia liiketoimia: Yhteisön, joka vastaanottaa tavaroita tai palveluita osakeperusteista mak-

sua vastaan, tulee yhteisön järjestelyn kattaa kyseiset tavarat tai palvelut ilman väliä siitä, mikä konsernin yhteisö suorittaa liiketoimen. Ei ole myöskään väliä, suorittaako liiketoimi osakkeina vai käteisvaroina. IASB esitti myös selventävän muutoksen IFRS 2 -standardin sekä muiden standardien vuorovaikutusta koskien, jossa IASB:n hallitus toteaa: IFRS 2 -standardissa konsernilla olevan sama merkitys kuin IAS 27 -standardissa, *Konsernitilinpäätös ja erillistilinpäätös*, eli se sisältää vain emoyhtiön sekä sen tytäryhtiöt. (Deloitte IAS Plus; IASB 2009)

IASB:n vuonna 2009 julkaisemat muutokset IFRS 2 -standardia koskien sisälsivät myös ohjeistusta aiemmin mukaan luettuihin IFRIC:n tulkintakannanottoihin. Sen mukaan IFRIC 8, *IFRS 2 -standardin soveltamisala*, sekä IFRIC 11, *IFRS 2 - Konsernin ja omia osakkeita koskevat liiketoimet*, tulkintojen soveltaminen peruttiin IASB:n toimesta, sillä näiden tulkintojen sisältö sisällytettiin jo aiemmin muutettuun IFRS 2 -standardiin. IFRIC:n tulkinnat lakkasivat 1. tammikuuta 2010 alkaen, kun uudistettu IFRS-standardi otettiin käyttöön. Standardia on IASB:n mukaan sovellettava vuoden 2010 jälkeen alkavilla tilikausilla tai sen jälkeen. (Deloitte IAS Plus; IASB 2009; ICAEW a; ICAEW b)

2.2 Standardin tarkoitus

Osakeperusteiset maksut -standardi käsittelee Rädyn ja Virkkusen mukaan (2004) osakkeita maksuvälineinä tai niiden perusteella määritellyn maksun käyttöä yritystoiminnassa. Standardin tehtävänä on siis antaa määräyksiä yhteisön taloudelliseen raportointiin liittyen, kun yhteisö suorittaa osakeperusteisesti maksettavan liiketoimen. Osakeperusteisesti maksettavia liiketoimia suorittaessaan, yhteisö vastaanottaa tavaroita tai palveluja ja antaa niistä vastikkeeksi joko oman pääoman ehtoisia instrumentteja tai käteisvaroja tai vaihtoehtoisesti muita varoja, joiden määrä perustuu yhteisön osakkeiden arvoon tai hintaan. (Deloitte 2010, 41; PricewaterhouseCoopers 2010, 31).

Standardin pyrkimyksenä on myös antaa kuva omaan pääomaan kytkettyjen liiketoimien tulosvaikutuksista, joilla pyritään lisäämään yhteisön taloudellisen aseman läpinäkyvyyttä (KPMG 2009, 143). Standardi erityisesti määrää yhteisön saavuttaman

voiton tai sille aiheutuvan tappion, sekä taloudellisen aseman kuvastavan vaikutuksia, jotka aiheutuvat osakeperusteisista maksuista (IFRS 2.2). Näitä voivat esimerkiksi olla liiketoimiin liittyvät kulut tai vaihtoehtoisesti henkilöstölle myönnettävät osakeoptiot.

IFRS 2 -standardin keskeisin tilinpäätöksellinen ohjeistus koskee kuitenkin yhtiön henkilökunnan palkitsemista joko osakkeilla tai osakeoptioilla (Räty & Virkkunen 2004, 346). Standardille asetetun tavoitteen mukaan sen tarkoituksena on määritellä, kuinka yhteisön tulee kirjata sekä arvostaa työntekijöille ja yhteisön toimittajille myönnettyt omaan pääomaan sidotut etuudet, kuten osakkeet ja niihin liittyvät optiot (KPMG 2009, 143). Osakeperusteisia maksuja käytetään kuitenkin joskus myös toisiin tarkoituksiin, kuten esimerkiksi hyödykkeiden hankintoihin tai asiantuntijoiden palkkioihin (PricewaterhouseCoopers 2010, 31). Niissä yhteisö vastaanottaa tai hankkii tavaroita, palveluita tai työsuorituksia, kuten jo aiemmin mainittiin, joko vastikkeellisesti tai antamalla tietyn määrän sitoumuksia perustuen yhteisön osakkeisiin tai muihin yhteisön oman pääoman ehtoisiin instrumentteihin.

IFRS 2 -standardin kirjanpidollinen käyttö perustuu oman pääoman ehtoisten instrumenttien käypään arvoon, sillä usein palkitsemisen yhteydessä myönnetyille osakeoptioille ei ole olemassa markkinahintoja. Tämä sen takia, koska myönnettyillä osakeoptioilla on olemassa erilaisia ehtoja, kuin kaupankäynnin kohteena olevilla osakeoptioilla. Käypien arvojen selvittämiseksi tarvitaan vaativia malleja, sillä yhteisöjen osakeoptio-ohjelmat ovat sekä monimutkaisia että erilaisia verrattuna osakeoptioihin, jotka voivat olla kaupankäynnin kohteena. Lisäksi IFRS 2 -standardin mukaan vaaditaan myös laajoja liitetietoja. Näin ollen osakeperusteisten maksujen arvostaminen sekä niiden kirjanpitokäsittely voivat olla työläitä toteuttaa. On huomattu, että jos osakeperusteisia maksuja käytetään laajasti palkitsemisstrategian osana, ne useimmiten pienentävät yhteisön esittämää voittoa. (PricewaterhouseCoopers 2010, 31; Yritystutkimusneuvottelukunta 2006)

2.3 Standardin soveltaminen

IFRS 2 -standardissa osakeperusteiset maksut jaetaan kolmenlaisiin liiketoimiin, joi-

hin yhteisön on standardia sovellettava:

- (a) *omana pääomana suoritettavat osakeperusteiset liiketoimet* (Equity-settled share-based payment transactions), joissa yhteisö vastaanottaa tavaroita, palveluita tai työsuorituksia yhteisön oman pääoman ehtoisia instrumentteja vastaan, joihin sisältyvät osakeoptiot sekä osakkeet,
- (b) *käteisvaroina suoritettavat osakeperusteiset liiketoimet* (Cash-settled share-based payment transactions), joissa yhteisö hankkii tavaroita, palveluita tai työsuorituksia niin, että se jää velkaa kyseisten tavaroiden, palveluiden tai työsuoritusten toimittajille määrän, jonka suuruus perustuu yhteisön osakkeiden tai vaihtoehtoisesti yhteisön muiden oman pääoman ehtoisten instrumenttien arvoon, ja
- (c) liiketoimet, joissa yhteisö vastaanottaa tai hankkii tavaroita, palveluita tai työsuorituksia sopimuksella, jolloin yhteisö tai kyseisten tavaroiden, palveluiden tai työsuoritusten toimittaja saa valita, suorittaako yhteisö liiketoimesta aiheutuvan maksun rahavaroina vai oman pääoman ehtoisina instrumentteina. (IFRS 2.2; Rätty & Virkkunen 2004, 347)

Yllä esiteltujen liiketoimien sisältämät tavarat käsittävät tarvikkeet, vaihtomaisuuden, aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet, aineettomat hyödykkeet sekä muut rahoitusvaroihin kuulumattomat omaisuuserät (IFRS 2.2).

On olemassa kaksi liiketoimiin liittyvää poikkeusta, joissa IFRS 2 -standardia ei kuitenkaan pidä soveltaa:

- Liiketoimia, joissa yhteisö hankkii tavaroita tarkoituksenaan yhdistää liiketoimia. Tällaisissa tilanteissa sovelletaan IAS (International Accounting Standard(s)) 22 -standardia, *Yritysten yhteenliittymät*. Tästä johtuen IFRS 2 -standardin soveltamisalaan ei kuulu liiketoimintojen yhdistymisessä oman pääoman ehtoiset instrumentit, jotka lasketaan liikkeelle vastikkeeksi hankittua kohdetta koskevasta määräysvallasta. Kuitenkin standardin soveltamisalaan kuuluvat oman pääoman ehtoiset instrumentit, jotka henkilöstön

ominaisuudessa, esimerkiksi vastikkeena työsuhteen jatkumisena, myönnetään hankittavan kohteen henkilöstölle. Vastaavasti osakeperusteisia maksuja koskevien järjestelyiden peruutukset, niiden korvaaminen toisilla tai muut muutokset, jotka johtuvat liiketoimintojen yhdistämisestä tai yhteisön muista uudelleenjärjestelyistä, tulee käsitellä standardin vaatimusten mukaisesti. (IFRS 2.5)

- Osakeperusteisiin liiketoimiin, joissa yhteisö vastaanottaa tai vaihtoehtoisesti hankkii tavaroita, palveluita tai työsuorituksia tietynlaisen sopimuksen perusteella, joka kuuluu IAS 39 -standardin, *Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen*, kappaleiden 5-7 tai IAS 32 -standardin, *Rahoitusinstrumentit: tilinpäätöksessä esitettävät tiedot ja esittämistapa*, kappaleiden 8-10 soveltamisalaan. (IFRS 2.6; Rätty & Virkkunen 2004, 347)

2.3.1 Oman pääomana suoritettavat osakeperusteiset liiketoimet

Oman pääoman instrumentteina suoritettuja osakeperusteisia liiketoimia toteuttaessaan yhteisö siis vastaanottaa tavaroita, palveluita tai työsuoritteita oman pääoman ehtoisia instrumenttejaan vastaan. Suoritteita tehdessä keskeistä on liiketoimen rahallinen arvo, eli kuinka paljon yhteisön täytyy vastikkeena laskea liikkeelle oman pääoman ehtoisia instrumenttejaan, jotta liiketoimi toteutuu. Lähtökohtaisesti vastaanotetun tavaran, palvelun tai työsuorituksen käypää arvoa voidaan pitää liiketoimen rahallisena arvona, jolla se kirjataan yhteisön kirjanpitoon. (Rätty & Virkkunen 2004, 348)

Käyvän arvon voi määrittää kahdella tavalla – joko suorasti tai epäsuorasti. Jos vastaanotetun tavaran, palvelun tai työsuorituksen arvo voidaan määrittellä käyvän arvon perusteella, kyseessä on arvon suora määrittäminen. Jos taas edellä jo mainittujen suoritteiden arvoa ei voida määrittellä luotettavasti käyvän arvon perusteella, on tällöin kyseessä liiketoimen arvon epäsuora määrittäminen. Kun liiketoimen arvo määritellään epäsuorasti, se tehdään oman pääoman ehtoisten instrumenttien hintoihin, kuten vaikka osakkeiden markkinahintoihin perustuen. Käyvän arvon epäsuoraa määrittämistä käytetään usein silloin, kun sitä ei voida erikseen luotettavasti määritellä.

lä. Esimerkiksi tilanteissa, joissa yrityksen henkilöstöä palkitaan oman pääoman ehto-
toisilla instrumenteilla, kuten osakkeilla tai osakeoptioilla, tai vaihtoehtoisesti henki-
löstöä kannustetaan peruspalkan lisäksi bonuksilla parempiin suorituksiin. Epäsuora
käypä arvo määritellään sen päivän arvoon markkinahintojen perusteella, jolloin
oman pääoman ehtoiset instrumentit myönnetään tai luovutetaan. Kun myöntämis-
päivän käypä arvo on määritetty, ei omana pääomana maksettavia osakeperusteisia
liiketoimia voida arvostaa uudelleen. (IFRS 2.10; PricewaterhouseCoopers 2010, 32;
Räty & Virkkunen 2004, 348)

2.3.2 Käteisvaroina suoritettavat osakeperusteiset liiketoimet

Kun käsitellään käteisvaroina maksettavia osakeperusteisia liiketoimia, tulee yhteisön
kirjata hankkimansa tavarat, palvelut tai työsuoritukset sekä näistä syntynyt velka
kyseisen velan käypää arvoa vastaavaan määrään. Tällainen liiketoimi voi olla vaikka
henkilöstölle myönnetyt synteettiset osakeoptiot osana kokonaispalkkausta, jossa
maksu suoritetaan käteisvarana perustuen yhteisön osakkeen hinnan nousuun, eikä
oman pääoman ehtoisina instrumentteina. Yhteisön tulee arvostaa velka käyvän ar-
von mukaisesti sen suorittamispäivään asti kunkin raportointikauden päättyessä sekä
velan suorittamispäivänä. Käyvän arvon muutokset on myös kirjattava kyseiselle
kaudelle tulosvaikutteisesti. (IFRS 2.30; Räty & Virkkunen 2004, 353)

Vastaanotetut palvelut sekä näiden maksamista koskeva velka tulee kirjata sitä mu-
kaa kuin henkilöstö suorittaa työtä yhteisössä. Täten esimerkiksi työntekijöille myön-
nettyihin synteettisiin optioihin voi syntyä oikeus välittömästi tai oikeuden synty-
misajanjakson aikana. Näin ollen henkilöstöltä ei vaadita tiettyä palvelusaikaa kysei-
sen käteismaksun oikeuttamiseen. Jos yhteisöllä ei ole näyttää, että henkilöstöltä
vaaditaan palvelusaikaa, voidaan tällöin olettaa synteettisiä optioita vastaan suoritet-
tavan työn jo vastaanotetun. Tämän seurauksena yhteisön tulee kirjata välittömästi
vastaanotettu työsuoritus sekä sen maksamista koskeva velka. (IFRS 2.32-33; Räty
& Virkkunen 2004, 353)

2.3.3 Yhteisön tai toimittajan valittavissa oleva maksutapa osakeperusteisesti suoritettavissa liiketoimissa

Kun yhteisö on antanut vastapuolelle, eli toimittajalle, oikeuden valita osakeperusteisen maksun suoritustavan joko käteisvaroina tai liikkeelle lasketuilla oman pääoman ehtoisilla instrumenteilla, on yhteisö tällöin myöntänyt yhdistelmäinstrumentin, joka pitää sisällään vieraan pääoman komponentin sekä oman pääoman komponentin. Vieraan pääoman komponentti antaa vastapuolelle oikeuden vaatia käteismaksuja, kun taas oman pääoman komponentti antaa oikeuden vaatia maksun suoritettavan oman pääoman ehtoisina instrumentteina käteisvarojen sijaan. (IFRS 2.34; Rätty & Virkkunen 2004, 354)

Kun osakeperusteisesti suoritettavan liiketoimen ehtojen mukaan yhteisöillä on oikeus valita, suoritetaanko liiketoimesta aiheutuva maksu joko käteisvaroina tai liikkeelle lasketuilla oman pääoman ehtoisilla instrumenteilla, tulee yhteisön ratkaista, onko sillä velvollisuus suorittaa maksu käteisvaroina vai oman pääoman ehtoisilla instrumenteilla. Velvoite käteismaksun suorittamiseen on silloin, jos oman pääoman ehtoisilla instrumenteilla ei ole kaupallista merkitystä tai vaihtoehtoisesti, jos yhteisön käytäntönä tai ilmoitettuna tapana on ollut aikaisemmin käteismaksun suorittaminen, kun vastapuoli on sitä pyytänyt. (IFRS 2.35-36)

2.4 Standardin saamat kommentit

Vuoden 2008 keväällä IASB vastaanotti useita kommenttikirjeitä julkaistuaan muutosehdotuksensa IFRS 2 -standardin soveltamiselle. Kuten jo aiemmin standardin kehittymisen yhteydessä mainittiin, ehdotuksien tarkoituksena oli antaa selventäviä tulkintoja osakeperusteisten maksujen oikeuden syntymisehdoista sekä yhteisöä tai muita osapuolia koskevista oman pääoman ehtoisten instrumenttien peruuttamisista. IASB sai yrityksiltä ja yhteisöiltä lähes 60 kommenttikirjetä standardin muutosehdotuksia koskien. Annetut kommentit olivat keskenään hieman ristiriitaisia, kuten olettaa saattoi. Enemmistö kommenttikirjeistä tuki IFRS 2 -standardin muutosehdotuksia, mutta osa niistä kuitenkin antoi eriävän mielipiteensä vähintään toiselle ehdotuksista. Esitetyistä muutosehdotuksista vastustusta yritysten sekä yhteisöjen keskuudessa

aiheutti oman pääoman ehtoisten instrumenttien peruuttamista käsittelevä muutos-ehdotus. Joidenkin yritysten mielestä IFRS 2 -standardi ei edes tarvitsisi minkäänlaisia muutoksia, sillä kyseinen standardi on sellaisenaan palvellut heitä riittävän hyvin. Erimielisyyksiä sisältävissä kommenttikirjeissä nostettiin esille näkemyksiä, kuinka IASB:n tulisi muuttaa tai vaihtoehtoisesti edelleen kehittää julkaisemiaan standardiehdotuksia.

Standardiehdotuksia vastustavien mielestä osakeperusteisten maksujen oikeuden syntymisehtoja koskevan muotosehdotuksen tarkoituksena oli mieluummin käsitellä peruutuksien kirjanpitoa vastapuolen osalta, kuin parantaa jo olemassa olevaa määritelmää. Olemassa olevaa määritelmää pidettiin parempana, sillä sen nähtiin olevan intuitiivinen. Eli toisin sanoen, kun maksulle luotiin oikeus, oikeuden syntymisehdot yksinkertaisesti täyttivät edellytykset vastapuolen osalta. Ehdotettu muutos oikeuden syntymisehtoa koskien olisi vaikuttanut myös monen yrityksen mielestä niin kutsuttuun save-as-you-earn (SAYE) järjestelmään, jonka tarkoitus on rohkaista osakkeiden ostamiseen. (Barber & Mackenzie 2006, 2)

Watson Wyatt yrityksen mukaan SAYE-järjestelmästä olisi tullut muun muassa liian monimutkainen ja työläs tavalla, joka olisi vähentänyt taloudellisen raportoinnin käytökelpoisuutta. LloydsTSB nimisen yrityksen antaman kommenttikirjeen mukaan standardin muotosehdotukset olisivat tehneet SAYE-järjestelmän kirjanpitokäsittelyistä sopimattomia, ja niiden seuraukset olisivat voineet vaikuttaa merkittävästi oman pääoman ehtoisten instrumenttien peruuttamisiin (Doughty 2006). Price Waterhouse Coopers näki myös IFRS 2 -standardin muotosehdotukset kannattamattomina, sillä muutetun myöntämispäivän mallin keskeinen periaate oli, että avustuksen arvostaminen markkinaehdot huomioon ottaen ei olisi aiheuttanut minkäänlaisia myöhempiä muutoksia oikeuden syntymisajanjaksolta tulosvaikutteisesti kirjatuissa määrissä. (Neate 2006; PricewaterhouseCoopers 2006)

Yhteisöä tai muita osapuolia koskevista oman pääoman ehtoisten instrumenttien peruuttamisista, standardiehdotusta vastustava Grant Thornton niminen yritys oli huolissaan, että mukautettu standardi johtaisi siihen, että oleellisesti samanlaisissa peruuttamistilanteissa käytettäisiin erilaisia kirjanpitokäsittelyjä. Yrityksen mielestä kuluja ei pitäisi kirjata työntekijöille, joilla on mahdollisuus, mutta ei siitä huolimatta tahtoa

osallistua osakeomistusohjelmaan. Kuitenkin työntekijöille, jotka liittyvät ohjelmaan ja myöhemmin irtautuvat siitä, pitäisi kirjata täydet kulut. Price Waterhouse Coopers:n mielestä ei ollut väliä, jos samanlaisissa oman pääoman ehtoisten instrumenttien peruuttamistilanteissa olisi ollut eriäviä kirjanpitokäytäntöjä, mikäli kyseessä olisi ollut yhteisö tai työntekijä, joka olisi pystynyt luomaan kattavuutta liiketoimien jäsentämiselle. (Barber & Mackenzie 2006, 3; PricewaterhouseCoopers 2006)

Kun IASB julkaisi vuonna 2008 oikeuden syntymisehdoista sekä oman pääoman ehtoisten instrumenttien peruutuksista annettujen kommenttikirjeiden perusteella muutokset standardiin, IASB alkoi saamaan yrityksiltä ja yhteisöiltä kommenttikirjeitä sekä selvityspyyntöjä saadakseen selvityksiä, kuinka konsernin tulisi käsitellä käteisvaroina maksettavia osakeperusteisia liiketoimia. Tämän perusteella IASB julkaisi uusia muutosehdotuksia IFRS 2 -standardiin, aikeenaan muuttaa konsernin ja omia osakkeita koskevia liiketoimia. Suurin osa yrityksistä oli antamiensa kommenttikirjeidensä perusteella samoilla linjoilla annettujen ehdotuksien kanssa, mutta osa esitti näkemyksiä, joita standardi ei ottanut huomioon. Grant Thornton:in mukaan kirjanpitovelvolliselle syntynyt velka siirtää käteisvaroja tai muita varoja määrässä, joka perustuu emoyrityksen tai konsernin toisen yrityksen oman pääoman ehtoisten instrumenttien hintaan tai arvoon, voisi johtaa poikkeavaan tulokseen. Tämä sen takia, sillä IFRS 2 -standardi koskee liiketoimia konsernin tasolla, kun taas IAS 19 -standardi, *Työsuhde-etuudet*, pätee raportoivan yhteisön yksilöitävää tilinpäätöstä. (Sharp 2008, 2)

The Dutch Accounting Standards Board (DASB) oli julkaistujen ehdotuksien kanssa osittain samaa mieltä. DASB:n antaman kommentin mukaan ehdotettu muutos IFRIC 11 -tulkintaan oli epäselvä, sillä se soveltui vain tilanteisiin, joissa tytäryhtiöllä ei ollut mitään sitoumuksia sen työntekijöitä tai emoyhtiötä kohtaan. Tulkinta ei ollut DASB:n mielestä myöskään pätevä tilanteissa, joissa tytäryhtiö joutui hyvittämään käteismaksuja emoyhtiölle palveluista, mitä emoyhtiö oli jo maksanut tytäryhtiön puolesta. The Institute of Chartered Account in Ireland (ICAI) katsoi, että vaikka julkaistulla ehdotuksella olisi voinut viitata sekä IFRS 2 -standardiin että IFRIC 11 -tulkintaan, olisi tämän ehdotuksen pitänyt heidän mielestään auttaa varmistamaan konsernin sisällä olevien oman pääoman sekä käteisperusteisten liiketoimien johdonmukainen käsittely kirjanpidossa. Ernst & Young (2008) oli kommentissaan sitä mieltä, että IASB:n olisi pitänyt sisällyttää IFRIC 11 -tulkinta IFRS 2 -standardin sisältöön, sillä lukuisten

merkityksellisten osakeperusteisten liiketoimien ohjeiden yhdistäminen yhteen asiakirjaan, olisi helpottanut standardien käyttäjiä niiden soveltamisessa. (De Munnik 2008, 1; Kenny 2008, 2)

Yritysten ja yhteisöjen kommenttikirjeistä saadun palautteen johdosta IASB muutti heidän alkuperäisiä standardiluonnoksiaan osakeperusteisten maksujen osalta ja julkaisi IFRS 2 -standardia selventävät muutokset vuoden 2009 aikana. Lopullista, muutoksen kokenutta standardia alettiin, kuten jo aiemmin todettiin, soveltamaan yritystoiminnassa vuoden 2010 jälkeen alkavilla tilikausilla.

3. Johdon palkitsemisjärjestelmät

3.1 Yleistä palkitsemisjärjestelmistä

Johdon palkitsemisjärjestelmien teoreettiset perustat ovat peräisin agenttiteoriasta, jonka mukaan johtajien palkkioiden yhdistäminen yritysten suorituksiin yhdenmukaisesti johtajien ja osakkeenomistajien tavoitteita sekä lievittää mahdollisia agenttiongelmia (Chourou et al. 2008, 75; Helaniemi et al. 2003, 24; Kanagaretnam et al. 2009, 137). Agenttiteorian perusajatuksena pidetään yrityksen tarkoitusta tuottaa omistajille taloudellista lisäarvoa, sekä ylimmän johdon toimimista omistajien intressien mukaisesti (Hirvonen et al. 2003, 30). Toisaalta osakkeenomistajat kykenevät valvomaan ylimmän johdon toimimista tehokkaasti vain, jos he omistavat merkittävän osuuden yrityksen osakepääomasta. Kun yrityksellä on parempi vertailtavuus sekä yhtenäisemmät pyrkimykset, sitä vähemmän epäsymmetristä tiedonantoa sekä agenttiongelmia sen toiminnassa voidaan havaita. Tämä palvelee todennäköisemmin sijoittajien etuja, ja näin ollen pitää paremmin yllä hallinnon käytäntöjä. (Deshmukh et al. 2006, 88; Euroopan komissio 2003, 18)

Johtajien ja osakkeenomistajien tavoitteiden yhdistyessä voidaan siis todeta, että johtajat sekä osakkeenomistajat hyötyvät silloin, kun yritys menestyy ja saavuttaa positiivista tulosta. Varsinkin rahoitusekonomistien näkemysten mukaan nämä tavoitteet voidaan saavuttaa sisällyttämällä osakeoptiot johdon palkitsemissopimukseen, sillä myönnetyt osakeoptiot alentavat moraalista ongelmaa, joka on seurausta ylimmän johdon pienistä omistusosakkuuksista johtamistaan yrityksistä (Kanagaretnam et al. 2009, 137). Palkitseminen osakeoptioiden muodossa onkin yleistynyt viime vuosina näiden näkemysten perusteella.

Erityisesti toimitusjohtajien palkitsemiskäytäntöjä on pidetty yrityksissä tärkeinä tekijöinä lieventämässä johdon ja osakkeenomistajien välisiä ristiriitoja, sillä palkitsemisjärjestelmillä on huomattu voivan olevan suurta vaikutusta ylimmän johdon motivoimiseen (Ozkan 2011, 261). Chourou et al. (2008) viittaavat aikaisempiin olettamuksiin, joiden mukaan suuria kasvumahdollisuuksia kokevien yritysten pitäisi tarjota enemmän osakeperusteista palkitsemista heidän toimitusjohtajilleen, sillä vallitseva

epäsymmetria johdon sekä osakkeenomistajien välillä ei tuo helpotusta toimitusjohtajien työhön. Varsinkaan silloin, kun johto pitää tiedon yrityksen kasvumahdollisuuksien arvosta itsellään. Toisaalta joidenkin osakkeenomistajien toimesta on huomattu, että erityisesti valtioissa, joissa sijoittajien suoja on normaalia alhaisempaa sekä omistajuus keskittyneempää, johtajien oman pääoman kannustimien käytön tarve nähdään alhaisempana (Pasternack 2002, 11).

Pasternack:n (2002) mukaan kannustimien käyttö on intensiivistä yrityksissä, joissa kasvumahdollisuudet tai investointien toteuttamismahdollisuudet ovat suuret, tai johtajien toimet luovat enemmän arvoa osakkeenomistajille. Useat aikaisemmat aihetta käsitelleet kirjalliset aineistot tukevat myös tätä käsitystä, esittäen positiivisen suhteen kasvumahdollisuuksien sekä oman pääoman kannustimien välillä (Chourou et al. 2008, 63; Pasternack 2002, 11). On myös esitetty todisteita, joiden mukaan enemmän markkina-arvoa työntekijään suhteutettuna omaavilla yrityksillä on todennäköisemmin käytössä osakeoptioita palkitsemisjärjestelmissään (Mäkinen 2007, 31). Aikaisempien aineistojen tutkimustulokset osoittavat kasvumahdollisuuksia omaavien yritysten tarjoavan tavallista korkeampia palkkioita toimitusjohtajille, mutta loppujen lopuksi palkitsemisen arvo näille johtajille on suhteellisen merkityksetön yritysten myöhempään suoritukseen.

Yermack (1995) havaitsi toisaalta laskelmiensa perusteella negatiivisen suhteen yritysten kasvumahdollisuuksien sekä oman pääoman kannustimien välillä. Hän ei löytänyt todisteita, jotka olisivat tukeneet käsitystä yritysten toimitusjohtajille tarjoamista lisäkannustimista kasvun vaiheessa. Sen sijaan tutkimustulokset paljastavat, että yrityksillä on tapana tarjota suurempia osakeperusteisia kannustimia, kun heidän kirjanpitoonsa sisältää suuren määrän epäkohtia. Lisäksi yritykset, joiden maksuvalmius on rajoittunutta, näyttävät tarjoavan suuremman osan toimitusjohtajien palkitsemisesta optioilla. Tämän seurauksena johtajilla saattaa olla, ainakin osittain, halu vähentää osinkoja, kun toimitusjohtajilla on hallussaan optioita. (Yermack 1995, 266)

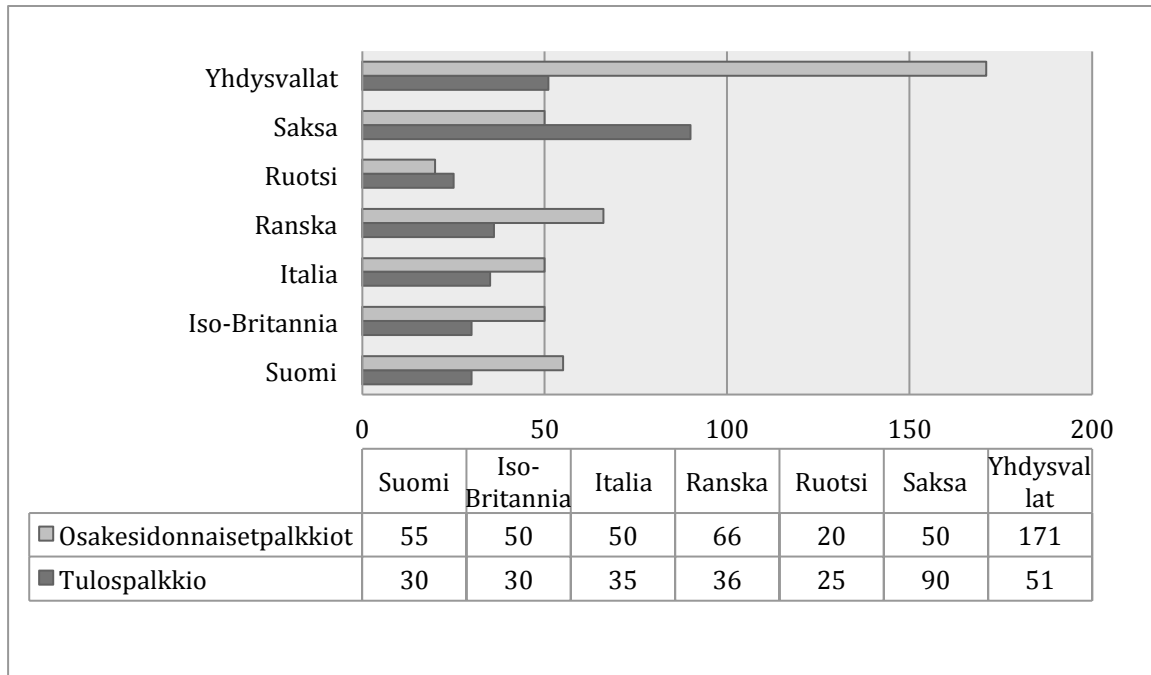
Deshmukh et al. (2006) havaintojen mukaan yritys, jonka tilinpäätös antaa todellisen kuvan yrityksen toiminnasta sekä johdon ja osakkeenomistajien intressit ovat yhteneväiset, kirjaa todennäköisemmin osakeoptiot kuluksi. Heidän tuloksensa tarjoavat epäsuoraa todistetta siitä, että optioiden kulukirjausta sovelletaan yrityksissä,

joissa toteutetaan hyvää omistajaohjausta (corporate governance). Tulosten mukaan sellaiset yritykset eivät kirjaa optioita kuluksi, joilla option käytön laajuus on korkeampi. Option vaikutus käyttää kulukirjauksen todennäköisyyttä on vahvempi yrityksillä, jotka ovat pienempiä, omaavat nopean kasvun ja ovat vähemmän kannattavia. Havainnot optioiden käytöstä ovat yhdenmukaisia aiempien todisteiden kanssa raportoitujen tulojen tärkeydestä määriteltäessä johdollisia valintoja. (Deshmukh et al. 2006, 88)

Chourou et al. (2008) suorittama tutkimus osoittaa, että rahoitusalan yritykset käyttävät vähemmän osakeoptioita palkitsemiskäytännöissään kuin muut alat. Heidän mukaansa halukkuuteen käyttää optioita kannustimena vaikuttaa pääosin yrityksen erityinen riski, suhteellinen epäkohta kirjanpidon suoritusmittarissa, toimitusjohtajan osakeomistus sekä sijoittajat, joilla on hallussaan suuri määrä yrityksen osakkeita. On esitetty väitteitä, jonka mukaan kohtuullisella riskitasolla yritykset myöntävät lisää osakeoptioita niiden avainhenkilöilleen. Chourou et al. (2008) tarjoavat myös todisteita toimitusjohtajien osakeomistuksen vaikuttavan heikentävästi osakeoptioiden käyttöön palkitsemisessa. Eli mitä enemmän toimitusjohtajilla on yrityksen osakkeita hallussaan, sitä vähemmän yritys käyttää optioita johtajien kannustimina. Tämän tukee väitettä, jonka mukaan suuren määrän toimimansa yrityksen osakkeita omistavalla toimitusjohtajalla, on yhtenevät tavoitteet yrityksen osakkeenomistajien kanssa. (Chorou et al. 2008, 76)

Palkitsemiskäytännöt nähdään sekä tehokkaina että myös yrityksen arvoa kasvattavina, sillä osapuolet eivät halua hyväksyä tehottomia sopimusehtoja. Tämän vuoksi on tärkeää ymmärtää, kuinka ylimmän johdon palkkiot määräytyvät yrityksissä, sekä myös kiinnittää huomiota siihen, onko palkitsemisella ja johdon suorituksella olemassa keskinäistä yhteyttä (Ozkan 2011, 261). Yritysjohtoa voidaan palkita normaalin sopimuksen mukaisen ansiotulon lisäksi myös erilaisilla ylimääräisillä palkkioilla, joita voivat esimerkiksi olla erilaisiin saavutuksiin perustuvia tai pörssiyrityksillä yrityksen osakekurssin kehitykseen sidottuja bonuksia. Johdon palkitsemisessa voidaan käyttää myös osakeoptioita, jotka ovat yleisin kannustinmuoto.

Kuvio 1. Toimitusjohtajien muuttuvan palkan suhteellinen osuus prosentteina vuotuisesta kiinteästä palkasta vuonna 2005. (Ikäheimo et al. 2007, 39)

Kuten yllä esitetystä kuviosta (kuvio 1.) voidaan havaita, toimitusjohtajien tulospalkkiot ovat kansainvälisesti samalla tasolla Keski-Euroopassa Saksaa lukuun ottamatta. Myös osakesidonnaisissa palkitsemisjärjestelmissä Keski-Euroopan maiden välillä luvut ovat lähes samalla tasolla. Aineistossa huomattavan poikkeuksen tekee Ruotsi, jossa sekä tulospalkkio että osakesidonnaiset palkkiot ovat selkeästi alhaisempia muihin maihin verrattuna. Vastakkaisen poikkeuksen tekee puolestaan Yhdysvallat, jossa osakesidonnaisten palkkioiden roolin voidaan nähdä olevan hyvin poikkeuksellinen.

3.2 Osakeoptiot ja niiden käytön tarkoitus palkitsemisessä

Yleisesti ottaen osakeoptio on myönnetty oikeus sen haltijalle ostaa tietyn määrän yrityksen osakkeita ilmoitettuun hintaan tietyn ajanjakson kuluessa. Optioita ei kuitenkaan ole pakko käyttää, vaikka niiden ilmoitettu hinta saavutettaisiin. Optiot kuuluvat osakesidonnaisten kannustinjärjestelmien joukkoon, jolloin niiden arvo määräytyy option kohde-etutena olevan osakkeen arvon perusteella. Eli yksinkertaisesti ilmaistuna osakkeen arvon noustessa, myös samalla option arvo nousee. Kaikilla optioilla on tietty lunastushinta, voimassaoloaika, eli annettu päivämäärä, johon men-

nessä optio täytyy lunastaa, sekä ilmoitettu lukumäärä, kuinka moneen osakkeeseen optioita voidaan soveltaa. (Helaniemi et al. 2003, 20; Wheeler 2004, 9)

Osakeoptioita on olemassa kahdenlaisia; pörssissä vaihdettavia sekä työnantajan myöntämiä henkilöstön optioita. Pörssissä vaihdettavilla osakeoptioilla voidaan käydä kauppaa eri pörsseissä sekä niitä voidaan ostaa ja myydä kuten osakkeitakin. Työnantajan myöntämällä osakeoptioilla ei voida yleensä käydä kauppaa, eikä niitä myöskään voi luovuttaa muulla tavoin. Mahdollisuus option luovuttamiseen annetaan ainoastaan poikkeustapauksissa, esimerkiksi option hallitsijan kuollessa. Työnantajan myöntämiä osakeoptioita käytetään osana yritysten palkitsemisjärjestelmissä, joita siis työnantajat myöntävät työntekijöilleen kannustaakseen heitä parempiin suorituksiin. Työnantajan myöntämä osakeoptio tunnetaan myös nimellä *kannustinoptio*, sen tarkoituksena kannustaa työntekijää. Optioiden tarkoituksena on palvella yrityksen työntekijöiden etua, sekä sitä mukaa saada yrityksestä kannattavampi. Työnantajan myöntämät henkilöstön osakeoptiot ovat rajoitettuja ja ainoastaan mahdollisia yrityksen työntekijöille, hallituksen jäsenille sekä konsulteille. (Euroopan komissio 2003, 14; Wheeler 2004, 9-11)

Helaniemi et al. (2003) mukaan ilman optiojärjestelmiä voi olla vaikeaa saada pätevää yritysjohtoa rekrytoitua yritysten palvelukseen. Yritysjohdon rekrytoinnissa optiojärjestelmien merkittävyyteen vaikuttavat talouden suhdanteet, sillä esimerkiksi talouden ollessa noususuhdanteessa, osakeoptioiden käyttöä on pidetty merkittävänä. Ennen 2000-luvun alkua Yhdysvalloissa arvioitiin lähes 10 % julkisen sektorin työntekijöistä omistavan osakeoptioita, sekä teknologia-alalla yli 50 % kaikista yrityksistä jakavan osakeoptioita. Nykyään voidaan todeta olevan harvassa yritykset, jotka eivät käytä osakeoptioperusteisia kannustinjärjestelmiä yritysjohdon palkitsemiseen. Niiden käyttöä on perusteltu sillä, että ne edustavat osakkeenomistajien etua. On myös havaittu, että osakeoptioiden avulla monet yritykset ovat houkuttelleet potentiaalista osaamista palveluksiinsa. Optioiden käyttö on osoittautunut hyväksi houkuttelukeinoksi, sillä optioiden omistaminen voi parhaimmassa tapauksessa johtaa suuriin lisätuloihin. (Helaniemi et al. 2003, 24; Wheeler 2004, 17)

Keskeinen perustelu osakeoptioiden käyttämiseen palkitsemisjärjestelmissä on niiden lieventävä vaikutus yritysten mahdollisiin agenttiongelmiin. Tärkeää on luoda

sellainen optioperusteinen palkitsemisjärjestelmä, jossa yritysjohton on realistista saavuttaa yhtiön luomat tavoitteet, jotta agenttiongelmia ei syntyisi. Tällä tavoin johto saadaan motivoitua ja sitoutettua yhtiön palvelukseen. Palkitsemisjärjestelmän ehdot täytyvät kuitenkin olla tarkkaan suunniteltu, jotta järjestelmästä olisi hyötyä yritykselle, sillä muuten saatava hyöty saattaa jäädä tarpeettoman minimaaliseksi. Mikäli yrityksellä on ongelmia hallinto- ja valvontajärjestelmissä, voi sen seurauksena syntyä omaa etua tavoittelevien johtajien optio-ohjelmia, joiden avulla he voivat nostaa osakkeenomistajien kustannuksella merkittäviä palkkioita. Johtajien ylisuurien palkkioiden nostamisen riski voidaan tosin välttää laatimalla huolelliset käyttöoikeudet optioiden saantoedellytyksille. (Euroopan komissio 2003, 18-19; Helaniemi et al. 2003, 24).

Eriyinen syy johdon optiojärjestelmien käyttöön Helaniemi et al. (2003) mukaan on niiden kannustinvaikutus, jolla yrityksen johtoa kannustetaan toimimaan entistä voimakkaammin omistajien intressien toivomalla tavalla. Näin johtoa pyritään sitouttamaan yritykseen, sekä ohjaamaan heitä yrityksen osakekurssin arvoa kasvattaviin suorituksiin. Optiojärjestelmän käyttö parantaa myös yrityksen tiedonkulkua sekä edesauttaa yrittäjähengen nostattamisessa. On olemassa empiiristä näyttöä siitä, että sitouttavan palkitsemisjärjestelmän käyttäminen yrityksen toiminnassa auttaa yritystä menestymään muita paremmin. Palkitsemisjärjestelmiä käyttävät yritykset ovat kasvaneet muita yrityksiä nopeammin, sekä niiden tuottavuuden on huomattu olevan myös muita parempi. (Euroopan komissio 2003, 20; Helaniemi et al. 2003, 24)

Toisaalta viime aikaiset epäilyt optioiden käytön toimivuudesta kannustimina ovat saaneet monet yritykset luopumaan kokonaan optiokannustinjärjestelmistä, sillä on tärkeä ymmärtää, kuinka optioita tulee käyttää johdon palkitsemisessa, jotta pystyttäisiin minimoimaan niistä aiheutuvat kielteiset sivuvaikutukset, kuten esimerkiksi agenttiongelmia. Yrityksmaailmassa on myös esiintynyt tilanteita, joissa yhtiön hallitus on käynyt kauppaa yhtiön osakkeilla pyrkien vähentämään johdon omistusosuutta yhtiössä, mikä on päinvastoin, kuin optioperusteisen kannustimen alkuperäinen tarkoitus. (Deutsch et al. 2010, 214)

3.3 Palkitsemisjärjestelmien kehitys

Ylimmän johdon palkitsemisjärjestelmät ovat muuttuneet yhtiöissä vuosikymmenten saatossa, osin merkittävästikin. Suomessa on yhtiöiden toimitusjohtaja valittu 1960-luvulta alkaen ammattimaisin perustein, jolloin valintaa ei tehty enää omistuksen perustella, vaan yhtiöön pyrittiin palkkaamaan niin hyvä johtaja kuin oli mahdollista. 1970- ja 1980-luvulla oli Suomessa vahvaa managerijohtaja aikaa, mutta ylimmän johdon palkitsemisessä ei 70-luvulla katsottu omistajien näkökulmasta tarpeelliseksi käyttää tulossidonnaisia palkkioita, vaan kannustimina toimivat lähinnä luontoisedut. (Helaniemi et al. 2003, 34)

Aluksi johdon kannustimina käytetyt palkitsemisjärjestelmät sekä niistä saatava palkkio perustuivat yhden kauden tulokseen, joka yleensä oli tilikausi (Räty & Virkkunen 2004, 346). 80-luvun lopulla yhtiöiden ylin johto alkoi saada osakeoptioita tavallisen palkkion yhteydessä, kun useassa yhtiössä omistajat halusivat tarjota johdolle osakkeen arvonnousun mahdollisuutta rajoitetulla riskillä, tai jopa ilman sitä (Helaniemi et al. 2003, 36). Kun osakeperusteinen palkitsemisjärjestelmä otettiin käyttöön, sen tavoitteena oli kannustaa yrityksen johtoa pidempiaikaisiin, yrityksen arvoa kasvattaviin suorituksiin, jotta omistajien sijoitusten arvo kasvaisi. (Räty & Virkkunen 2004, 346). Tästä alkoi nykyään käytetyn ylimmän johdon palkitsemisen uusi aika-kausi, jonka perustana on jo aiemmin mainittu agenttiteoria. Ylimmän johdon palkitsemisessä alettiin siis käyttää kriteerinä, kuinka hyvin päätöksenteossa huomioidaan omistajien intressien täytyminen.

Helaniemi et al. (2003) mukaan 1990-luvulla osakeoptioiden käyttö ylimmän johdon kannustimina alkoi yleistymään ensin Yhdysvalloissa, jonka jälkeen niiden käyttö levisi myös nopeasti Eurooppaan. Vuosikymmenen puolessa välissä lähes kaikki yhdysvaltalaiset listatut yhtiöt käyttivät optioita palkitsemisjärjestelmissään. Yhdysvalloissa 90-luvun alussa optioiden käytön räjähdysmäinen nousu johdon palkitsemisessä johti kritiikkiin suosituissa medioissa, jonka seurauksena hallituksen virastot alkoivat vaatia parempia julkaisuja johdon palkitsemisistä. Suomessa osakeoptioiden käytön nousua vauhdittivat 90-luvun lopussa vuosikymmenen aikana Helsingin Pörsin liikevaihdossa tapahtunut suuri kasvu sekä listattujen yritysten merkittävä lisääntyminen. (Helaniemi et al. 2003, 36; Mäkinen 2007, 35; Yermack 1995, 238)

4. Osakeperusteiset maksut tilinpäätöksessä

4.1 Osakeperusteisten maksujen käsittely tilinpäätöksessä

Osakeoptioista julkaistut tiedot ovat olleet merkittävä kysymys aina 1970-luvulta asti, jolloin niitä alettiin käyttämään yritysten palkitsemisjärjestelmien yhteydessä (Prather et al. 2009, 224). Ennen kuin kansainväliset tilinpäätösstandardit astuivat IASB:n toimesta voimaan vuonna 2005, yritysten osakeoptiot olivat nähtävillä vain liitetietojen alaviitteissä, joka mahdollisti yritysten nettotuloksen sekä osakekohtaisen tuloksen pysyvän korkealla. Näin ollen yritykset pystyivät jakamaan 1990-luvulla sekä 2000-luvan alkupuolella niin kutsuttuja ”ei-kustannuksia sisältäviä optioita” ylimmälle johdolle palkitsemisen muodossa. (Brandes et al. 2006, 595)

IFRS 2 -standardin tarkoituksena on varmistaa, että yritykset kirjaavat osakeperusteiset liiketoimet tilinpäätöksiinsä, jotta varmistetaan niitä seuraavien käyttäjien saavan laadukasta, läpinäkyvää sekä vertailukelpoista tietoa yritysten toiminnoista (Street & Cereola 2004, 22). IFRS 2 -standardin voimaantumisen myötä on vaadittu osakeperusteisten maksujen kirjaamista kuluksi tuloslaskelmaan asianmukaista arvonmäärittämissä käyttäen. Kulut kirjataan osakeperusteisten maksujen ansainta-ajalta, eli oikeuden syntymisajanjakson mukaan myöntämispäivän käyvän arvon perusteella. Arvonmäärittämissä tulee sisältää osakeoption toteuttamisaika, osakeoption toteutushinta, arvopaperien nykyinen hinta, osakekurssin odotettu volatilitteetti, osinko odotettavista osingoista sekä osakeoption toteuttamisajan riskitön korkokanta. (Chalmers & Godfrey 2005, 158, 161; Prather et al. 2009, 224)

Kun osakeperusteiset maksut on arvostettu käypään arvoon, osakeoptio kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan yhtä suurina erinä sen ansainta-ajanjakson ajalta. Kulukirjauksista vastaava hyvitysmerkintä (käytetään kirjanpitokustannusten yhteydessä, sekä osoittaa, että erä on kirjattu merkinnässä mainitun tilin kredit-puolelle) riippuu siitä, ovatko osakeperusteiset maksut suoritettu oman pääoman ehtoisina vai käteissuorituksina. Oman pääoman ehtoisten maksujen suorituksissa muodostetaan optionvarantotili (an option reserve account) ja se sisällytetään taseeseen oman pääoman alle. Käteisellä suoritettavien maksujen tapauksessa käytetään velkatiliä. Markkina-

perusteisia suoritusmittareita sisältävien osakeoptioiden kohdalla kirjattuja kuluja ei voida myöhemmin säädellä heijastamaan option arvojen muuttumista ja/tai menettämistä. Näin ollen kasautuvat kulut ovat yhtä suuria kuin optioiden alkuperäiset arviot, jotka synnyttävät oikeuden moninkertaiseksi alkuperäisen myöntämispäivän käyvän arvon toimesta. (Chalmers & Godfrey 2005, 161)

Euroopan komission palkitsemisjärjestelyiden kirjanpidolliseen käsittelyyn liittyvät uudet suositukset ottavat keskeisesti huomioon ansaintaehtoon liittyvät tulkinnot. Ansaintaehdot pitävät sisällään sekä palvelun suorittamiseen perustuvat ehdot että tulosperusteiset ehdot. Palvelun suorittamisen ehtona voidaan pitää esimerkiksi vaatimusta olla yhtiön palveluksessa tietty ajanjakso. Tulosperusteisia ehtoja on olemassa kahdenlaisia; markkinaperusteisia ja ei-markkinaperusteisia. Ensimmäinen voi käsitellä esimerkiksi oman pääoman ehtoisen instrumentin markkina-arvon muutoksen ja jälkimmäinen esimerkiksi markkinaosuuden kasvun. (Salmi & Sundvik 2010, 22)

Osakeperusteisten maksujen kirjanpidollinen käsittely ei ole kuitenkaan aina ollut täysin selvä kaikille yrityksille. Ennen IFRS-standardien käyttöönottamista, Association for Investment Management Research:n (AIRM) 2000-luvun alussa tekemän tutkimuksen mukaan 74 % vastaajista oli sitä mieltä, että optioperusteisten palkitsemisjärjestelmien kirjanpito vaatimukset tarvitsevat kehittämistä. Tutkimuksessa 83 % analytikoista antoi tukensa osakeperusteisten maksujen kuluksi kirjaamiselle. (Street & Cereola 2004, 35)

4.2 Osakeperusteisten maksujen vaikutus tilinpäätökseen

Osakeperusteisten maksujen sekä markkina-arvon suhdetta on testattu vuosien saatossa kirjallisuudessa lukuisissa tutkimuksissa, mutta empiiriset tulokset ovat osittain eronneet merkittävästi toisistaan, sillä ne ovat olleet sekä positiivisia että negatiivisia (Matolcsy et al. 2009, 95). Osa tutkimuksista on pitänyt osakeperusteista palkitsemisjärjestelmää kuluna, osa taas voimavarana. IASB:n vastaus osakeperusteisten maksujen vaikutuksesta tilinpäätökseen on se, että tilinpäätöksestä saadaan läpinäkyvämpi, kun kulut sisällytetään tuloslaskelmaan. Toisaalta tilinpäätöksien välinen vertailukelpoisuus heikkenee, kun työntekijöiden osakeperusteisista maksusuorituksista

johtuvat kulut vaihtelevat eri yksiköiden sekä sektorien kesken. Niu & Xu (2009) näkevät tuloksien mukaan julkaistut edellisen vuoden tilinpäätöslukujen kanssa vertailukelpoiset luvut (pro forma) osakeoptiokuluista olevan negatiivisesti yhteydessä yrityksen markkina-arvoon (Niu & Xu 2009, 230; Street & Cereola 2004, 35)

Osakeperusteisten palkitsemisjärjestelmien myöntäminen mahdollisesti vaikuttaa osakkeen hintaan kahdella tavalla; osakkeisiin pohjautuva korvaus voi laimentaa yrityksen markkinoilla olevan osakkeen arvoa tai vaihtoehtoisesti tarjota työntekijöille kannustimen nostaa osakkeen hintaa (Matolcsy et al. 2009, 96). Yritysjohdon mukaan osakeperusteisesta palkitsemisesta johtuvien kulujen kirjaaminen tuloslaskelmaan laimentaa yrityksen osakkeen arvoa, sillä kulujen kirjaus vähentää samalla yrityksen nettotulosta (Brandes et al. 2006, 596).

Ennen kuin kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja alettiin IASB:n vaatimuksesta soveltaa tilinpäätöksissä vuonna 2005, Matolcsy et al. (2009) huomasivat, että osakeperusteisten palkkioiden myöntäminen yrityksissä kannustimena motivoitakseen ylintä johtoa parempiin suorituksiin sekä sitoutumaan organisaatioon, vaikuttaa positiivisesti yritysten markkina-arvoihin. Chalmers & Godfrey (2005) taas tekivät tutkimuksen, kuinka IFRS 2 -standardi tulisi vaikuttamaan Australialaisten yritysten tilinpäätöksiin, kun kansainväliset tilinpäätösstandardit otetaan käyttöön. He tutkivat olennaisia muutoksia yritysten keskeisissä tunnusluvuissa käyttämällä yritysten vuoden 2002 tilinpäätöstietoja. Analyysissä todettiin, että vaikka ei ole olemassa välittömiä suorita kassavirtaseurauksia johtajille myönnettyjen osakeoptioiden kirjaamisesta sekä kulukirjauksesta, tulisi IFRS 2 -standardilla silti olemaan merkittävä negatiivinen vaikutus joidenkin yritysten raportoituihin tuloksiin. Tämän seurauksena standardi tulisi myös olennaisesti alentamaan näiden yritysten keskeisiä tunnuslukuarvoja. (Chalmers & Godfrey 2005, 170; Matolcsy et al. 2009, 106)

Street & Cereola (2004) huomasivat tekemässään tutkimuksessa, IASB:n lausuntoa tilinpäätöksen läpinäkyvyydestä mukaillen, optioperusteisen palkitsemisen kuluksi kirjaamisen vaikutuksen vaihtelevan merkittävästi yksiköiden kesken. Heidän näkemysensä mukaan kirjaamisella voisi olla suurelle osalle yrityksistä merkittävä vaikutus keskeisimpien suoritusten arvostamiseen. Heidän tutkimuksensa tarjoaa myös todisteita, jonka mukaan ilman vaatimusta kirjata optioperusteiset palkitsemiset ku-

luksi, kasvava puolueellisuus tulee näkymään eri maiden useiden yritysten keskeisissä suoritusmittareissa, joita käytetään hyväksi osakeperusteisissa palkitsemisissa. Tällä tavoin suoritusmittarit antavat vääristynyttä tietoa yrityksen toimintaa seuraaville sijoittajille. Myös aikaisemmat tutkimukset tukevat Street:n ja Cereola:n esittämiä väitteitä, toteamalla edellä mainitun skenaarion toteutuvan yhdysvaltalaisissa yrityksissä. Niiden perusteella sijoittajat uskovat, että osakeperusteiset kulut voidaan arvostaa riittävän luotettavasti, jotta niitä voidaan peilata arvonmäärityksen arvioissa. (Street & Cereola 2004, 36)

Yritysten ollessa velvollisia kirjaamaan työntekijöiden osakeoptiot tilinpäätökseen käyvän arvon mukaisesti, Choudhary (2011) havaitsi tutkimuksessaan, että yritykset aliarvioivat näiden optioiden käyvän arvon kustannukset verrattuna julkaistujen optioiden käypiin arvoihin. Tämän syntyvän vähennyksen yritykset saavat aikaan alentamalla niiden arvioita osakekurssien ailahteluista, jonka tuloksena vähennys on keskimäärin 7 % käyvästä arvosta. Syntyvä vähennys merkitsee keskimäärin 3,2 % yrityksen absoluuttisesta nettotuloksesta. (Choudhary 2011, 78)

Chalmers & Godfrey (2005) ovat hieman varovaisella kannalla esittäessään havaintojaan osakeperusteisten palkitsemisien kuluksi kirjaamisen vaikutuksista, sillä IFRS 2 -standardin kulukirjausvaatimus koskettaa kaikkia yritysten työntekijöitä, kun taas heidän havaintonsa perustuvat yritysten ylimpiin johtohenkilöihin. Chalmers:n ja Godfrey:n julkistamien tuloksien mukaan IFRS 2 -standardin voimaantumisen myötä kirjanpitoperiaatteiden muutos osakeperusteisiin palkitsemisiin tulee vaikuttamaan kirjattujen rahoitusinstrumenttien lukumäärän, ja sillä saattaa olla myös välillisiä seurannaisvaikutuksia yritysten sopimuksenmukaisiin erittelyihin, sekä arvostamisiin useilla toimialoilla ja eri kasvuvaiheissa. Chalmers:n ja Godfrey:n tekemät laskelmat antavat ymmärtää, että myönnettyjen osakeoptioiden käypä arvo on merkittävä suhteessa kokonaisvaroihin 2 %:lle Australian yrityksistä, joissa osakeperusteisia palkitsemisia myönnetään ylimmälle johdolle. (Chalmers & Godfrey 2005, 157)

Olettaen, että yritys on vakaassa tilassa, IFRS 2 -standardin käyttämisen vaikutus myönnettyjen osakeoptioiden käypään arvoon niiden myöntämismuutoksena tulee olemaan yhtä suuri, kuin myönnettyjen optioiden velkojen eliminoiminen joko niiden myöntämismuutoksena tai aiempina vuosina, riippumatta optioiden oikeuden synty-

misajanjaksosta. Tämä kolminkertaistaisi kyseessä olevan kulukirjauksen vaikutuksen tuloksessa. Yllä olevan oletuksen mukaan, IFRS 2 -standardi vaikuttaisi koko pääoman tuottoon (Return on Assets, ROA), oman pääoman tuottoon (Return on Equity, ROE) sekä osakekohtaiseen tulokseen (Earnings Per Share, EPS). Chalmers:n ja Godfrey:n tekemä analyysi Australian yrityksistä osoittaa, että muutos kaikissa kolmessa tunnusluvussa ylittää 5 % kynnyksarvon vähintään 20 %:lla yrityksistä, joita he tutkivat. (Chalmers & Godfrey 2005, 168)

McAnally et al. (2010) tekemän tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että IFRS:n laskennalliset verosaamiset sekä kirjatut veroedut ovat alhaisemmat noin kahdelle kolmasosalle myönnettyistä osakeoptioista, joita he tutkivat. Tuloslaskelmaan raportoitujen IFRS:n optioperusteisten veroetujen volatiliteetti on kuitenkin huomattavasti korkeampi, sillä analysoitu tulos tälle oli 35 %. Vaikutus taseeseen oli kaikkein vaikuttavin, sillä taseessa optioperusteisten laskennallisten verosaamisten volatiliteetti kasvaa 98 %. Lisäanalyysi osoittaa, että kasvanut IFRS-lukujen volatiliteetti on positiivisesti yhteydessä sekä yritysten optioiden käyttöön että osakekurssin volatiliteettiin. Tutkimuksesta käy myös ilmi, että IFRS 2 -standardiin pohjautuvien osakeoptioiden veroerien on nähty olevan suuresti yhteydessä tuleviin kassavirtoihin. Tilinpäätöskohteet ovat tärkeitä yrityksille, jos ne auttavat ennustamaan tulevaisuudessa tapahtuvia kassavirtoja sekä tuottoja. (Mc Anally et al. 2010, 615)

4.3 Kuinka osakeperusteiset maksut tulisi kirjata?

Ennen IFRS 2 -standardin olemassa oloa yrityksillä oli usein päätösvaltaa, kuinka tilinpäätösinformaatio esitettiin tilinpäätöksissä. Esimerkiksi yritysjohton toimintavaupaus kykeni vaikuttamaan siihen, kirjattiinko informaatio tuloslaskelmaan vai julkaisiinko se liitetiedoissa. Tilinpäätöksen esittämistapaan pystyi vaikuttamaan myös asiat yrityksen sisällä, joista esimerkkinä voidaan käyttää hallinto-ongelmia. Mikäli yritysten palkitsemisjärjestelmissä käytettävien osakeoptioiden erityispiirteet pahensivat ongelmaa yrityksen hallinto- ja valvontajärjestelmässä, oli tällöin huomioitava, että osakeoptioita ei otettu niiden erityisluonteen vuoksi asianmukaisesti huomioon yritysten tuloslaskelmissa. (Clor-Proell 2009, 1466; Euroopan komissio 2003, 19)

Aiemmin yritysmaailmassa yleisesti vastustettiin työntekijöiden osakeoptioiden arvos-
tamista käypään arvoon sekä saadun arvon kirjaamista kuluksi tuloslaskelmaan, sillä
tämä vaikutti tuottojen sekä osakekohtaisen tuloksen (EPS) alentumiseen. Belzile et
al. (2006) teettämän tutkimuksen mukaan useiden amatöörisijoittajien mielestä osa-
kekurssit tulevat laskemaan, mikäli työntekijöiden osakeoptioiden kulut kirjataan yri-
tysten tuloslaskelmissa, eikä vain liitetiedoissa joko kuvailevina tai muokattuina, edel-
lisen vuoden tilinpäätöslukujen kanssa vertailukelpoisina lukuina (pro forma). Bo-
tosan & Plumiee (2001) esittivät myös työntekijöiden optioiden kulujen kirjaamisen
tuloslaskelmaan vaikuttavan hyvin haitallisesti koko pääoman tuottoon (ROA) sekä
osakekohtaiseen tulokseen (EPS). Heidän mukaansa kulukirjaaminen tuloslaskel-
maan vaikuttaa myös epäsuorasti osakekursseihin, niitä heikentävällä tavalla. (Belzi-
le et al. 2006, 148,167; Botosan & Plumiee 2001, 320)

Bodie et al. (2003) toteavat osakeoptioiden merkitsemisen tilinpäätöksen liitetietoihin
olevan kirjanpidon perusperiaatteen vastaista, sillä heidän mukaan pelkkä merkintä
liitetiedoissa antaa vääristyneen kuvan yrityksen tilinpäätösinformaatiosta. IASB sekä
muut tilinpäätöksiä sääntelevät elimet tukevat tätä toteamusta. Ne uskovat, että osa-
keoptioiden kulujen kirjaaminen tuloslaskelmaan voi edistää taloudellisen raportoin-
nin läpinäkyvyyttä sekä palauttaa sijoittajien luottamuksen. Clor-Proell (2009) tukee
IASB:n näkemystä toteamalla yrityksen halun kirjata osakeperusteiset palkitsemisjär-
jestelmät kuluna, jolloin ne lisäävät yrityksen uskottavuutta sijoittajien näkökulmasta.
Näin ollen kulujen kirjaaminen johtaa sijoittajien lisääntyvään investointiin yritystä
kohtaan. (Bodie et al. 2003, 68; Clor-Proell 2009, 1466; Niu & Xu 2009, 216)

Erään näkemyksen mukaan pakollisten kulukirjausten vastustajat väittävät, että vä-
hentämällä työntekijöiden osakeoptioista aiheutuvat kulut yrityksen tuotoista, syntyy
sijoittajille tällöin vaikutelma yrityksen heikommasta taloudellisesta tuloksesta (Belzile
et al. 2006, 152). Tämän voidaan nähdä pitävän paikkansa, sillä tuloslaskelmassa
yrityksen tuottojen pienentyessä osakeoptioiden kulujen seurauksena, osa sijoittajista
voi tulkita yrityksen kannattavuuden laskeneen. Toisaalta yritysten jättäessä koko-
naan työntekijöiden osakeoptiot kirjaamatta kuluksi, kykenevät ne tällöin esittämään
parempia liiketuloksia, minkä seurauksena taas yritykset näyttävät sijoittajien silmissä
kannattavimmilta pääomaa hakiessaan. (Belzile et al. 2006, 148)

Osakeperusteisten maksujen kirjaamista käsittelevät kirjoittajat ennustavat työntekijöiden osakeoptioiden kirjaamisen tuloslaskelmaan kokonaan kuluksi voivan johtaa osakkeen aliarvostamiseen suhteessa sen perusarvoon. Toisaalta epäsymmetrisen informaation vallitessa, työntekijöiden osakeoptioiden kulukirjaaminen voi olla merkki positiivisen arvostamisen vaikutuksesta. Kirjanpidossaan konservatiivisia, tuloja alentavia vaikutuksia sisältäviä, valintoja käyttävät yritykset voivat viestittämällä välittää myönteistä luottamuksellista informaatiota tulevaisuuden kassavirroista, jonka mukaan he odottavat kirjanpitoon perustuvissa sopimuksissa kohtaavansa tulokseen perustuvia kynnyksarvoja. Lisäksi, jos kirjaaminen lisää sijoittajien olettamusta yritysten ansaintalaadusta, voi se vähentää informaation epäsymmetriaa sekä myös kääntää sen positiiviseksi oman pääoman arvostusvaikutuksiksi. Näin sijoittajat voisivat ennustaa osakekurssin nousua niille yrityksille, jotka kirjaavat osakeperusteiset maksut kuluksi. (Belzile et al. 2006, 152)

Belzile et al. (2006) ehdottavat tutkimuksessaan, että eliminoimalla valinnan optioiden kulujen kirjauksesta tuloslaskelmaan tai vaihtoehtoisesti liitetietoihin, vaikuttaa merkittävästi amatöörisijoittajien päätökseen koskien mihin suuntaan odotettu osakekurssi on menossa. Tällä eliminoinnilla ei kuitenkaan olisi vaikutusta tuleviin investointipäätöksiin. Niu & Xu (2009) puolestaan näkevät käyvän arvon mallin mukaisesti kirjattujen osakeoptiokulujen olevan merkityksellisesti positiivisessa yhteydessä osaketuottoihin, minkä seurauksena markkinat tulkitsevat nämä kulut eräänlaisena omaisuuseränä, joka vaikuttaa myönteisesti yrityksen arvostamiseen. Kaiken kaikkiaan todisteet antavat käsityksen, jonka mukaan työntekijöiden osakeoptioiden pakollinen kirjaaminen kuluksi lisää tilinpäätöksien havaittua laatua sekä lieventää olettamusta yritysten opportunistisesta osakeoptioiden käyttämisestä. Näin ollen, markkinat voivat kääntää työntekijöiden osakeoptioiden kannustavan vaikutuksen yrityksen arvoksi. (Belzile et al. 2006, 167; Niu & Xu 2009, 217)

Niu & Xu:n (2009) tutkimustulokset viittaavat siihen, että vaatimus osakeoptioiden kulukirjaukselle parantaa tilinpäätöksen kykyä selventää yrityksen arvoja. He huomasivat myös, että yksiulotteisella tasolla markkinatuottojen sekä kirjattujen osakeoptiokulujen arvioimisen välillä on merkittävä korrelaatio. Tämän havainnon mukaan markkinat määräävät uuden kirjanpitovaatimuksen mukaisesti positiivisen arvostuskertoimen kirjatuille työntekijöiden osakeoptioiden kuluille. Uuden kirjanpitovaatimuk-

sen mukaan työntekijöille myönnetyt optiot vähentävät osakeoption laimennusvaikutusta sekä havaittua kirjanpitomanipulaatiota optiosuunnitelman liiallisen käytön ansiosta. (Niu & Xu 2009, 227)

5. Johtopäätökset

On tärkeää, että johtajien saamat osakeperusteiset palkkiot ovat yhteydessä yritysten tuloksiin, sillä tämän on huomattu yhdenmukaistavan johtajien ja osakkeenomistajien tavoitteita sekä lievittävän myös mahdollisia yrityksen sisällä piileviä agenttiongelmia. Kun yrityksen johdolla sekä omistajilla on yhtenäiset visiot siitä, kuinka yritystä tullaan viemään tulevaisuudessa eteenpäin, on yrityksen antama informaatio sen toiminnasta tällöin yhdenmukaista. Tämän voidaan nähdä palvelevan myös sijoittajien etuja. Ylimmän johdon osakeperusteisilla palkitsemisilla on havaittu olevan myös suuri vaikutus heidän motivoimiseen. Eritoten toimitusjohtajien palkitsemista on pidetty tärkeänä, sillä sen on nähty lieventävän johdon ja osakkeenomistajien välisiä ristiriitoja.

Kun Euroopan komissio antoi vuonna 2009 suosituksen osakeperusteisten palkkioiden maksusta julkisesti noteerattujen yhtiöiden ylimmälle johdolle, palkkioiden tuli suosituksen mukaan perustua yhtiön tulokseen, johdon suoritukseen sekä pitkän aikavälin arvonmuodostukseen. Näin ollen tilanteita, joissa yhtiöiden ylin johto nostaisi osakeperusteisia palkkioita siitä huolimatta, että yhtiöt olisivat jäänet tavoitteistaan sekä pahimmassa tapauksessa tehneet tappioita, ei pääsisi enää syntymään.

Kansainvälisten tilinpäätösstandardien astuessa voimaan Euroopan unionissa vuoden 2005 alusta, yhtiöiden tilinpäätökset kokivat melkoisen uudistuksen. Yksi suuri muutos käsitti yhtiöiden palkitsemisjärjestelmien kirjausperiaatteita, sillä IFRS 2 -standardin, *Osakeperusteiset maksut*, keskeisin tilinpäätöksellinen ohjeistus koskee yhtiön työntekijöiden palkitsemista joko osakkeilla tai osakeoptioilla. Standardi esittää ohjeistuksen, kuinka yhtiön tulee kirjata ja arvostaa nämä työntekijöilleen myöntämänsä, omaan pääomaan sidotut, etuudet yhtiön tilinpäätöksiin.

Vaikka IFRS-raportoinnin on kerrottu aiheuttavan haittaa yhtiöissä lisääntyneen työmäärän ja kustannusten kasvun muodossa, kuten esimerkiksi standardiin perehtymisestä, kouluttautumisesta sekä erilaisista konsulttipalveluista. Toisaalta IFRS:n mukaisesta raportoinnista on havaittavissa suurta hyötyä, sillä esimerkiksi sijoittajien on paljon helpompi vertailla yritysten tilinpäätöksiä keskenään, kun kaikki tilinpäätöksien erät on kirjattu samalla tavalla. IFRS-raportoinnista saatava hyöty tulee tulevaisuu-

nessa entisestään kasvamaan, kun muun muassa Korea, Kanada, Intia sekä osa Etelä- ja Keski-Amerikan valtioista aloittavat tilinpäätöksiensä laatimisen IFRS-standardien mukaisesti. Jos yleiset arvelut Yhdysvaltojen siirtymisestä IFRS-standardien käyttöönottoon lähivuosina toteutuvat, tulee IFRS-raportoinnin merkitys lisääntymään vielä entisestään, kun sijoittajille annettava informaatio yritysten toiminnasta yhdenmukaistuu.

IFRS 2 -standardin käyttöönoton seurauksena osakeperusteisia maksuja on vaadittu kirjattavan kuluksi asianmukaista arvonmääritysmallia käyttäen yhtiöiden tuloslaskelmiin. Sääntönä on, että kulut kirjataan osakeperusteisten maksujen oikeuden syntymisajanjakson mukaan, eli toisin sanoen maksujen ansainta-ajalta, niiden myöntämispäivän käyvän arvon perusteella. Ennen standardin käyttöönottoa osakeperusteisten maksujen kirjaus tilinpäätöksiin oli epäselvempi, sillä yritysmaailmassa aikaisemmin vastustettiin yleisesti ensinnäkin palkitsemisessa käytettävien osakeoptioiden arvostamista käypään arvoon, ja toiseksi saadun arvon kirjaamista tuloslaskelmaan kuluna. Syy tähän oli se, että tämä vaikutti yrityksen osakekohtaisen tuloksen (EPS) laskemiseen.

Osakeperusteisia maksuja tutkivassa kirjallisuudessa on esiintynyt näkemys, jonka mukaan esimerkiksi osakeoptioista syntyvät pakolliset kulukirjaukset alentavat osakekohtaisen tuloksen lisäksi myös yhtiöiden tuottoja, kun kulut kirjataan tuloslaskelmaan. Tämän nähdään antavan sijoittajille vaikutelman yhtiön huonommasta taloudellisesta tuloksesta sekä sen suorituskyvystä. Näkemyksen huolta yhtiön todellisuutta huonommasta taloudellisesta tuloksesta voidaan osittain pitää aiheellisena. Toisaalta, kun tilinpäätökset laaditaan yhden yhteisen periaatteen mukaisesti, jolloin kaikki osakeperusteisia palkitsemisjärjestelmiä käyttävät yhtiöt kirjaavat niistä syntyvät kulut samalla tavalla tuloslaskelmaan, saadaan yllä esiintyvä huoli aiheettomaksi.

On myös esitetty vaihtoehto, jonka mukaan yhtiöt voisivat jättää palkitsemisessaan osakeoptioista syntyneet kulut kokonaan kirjaamatta, jolloin yhtiöt pystyisivät esittämään tilinpäätöksissään parempia liiketuloksia. Tämä auttaisi yhtiöitä pääomaa hankkiessa, sillä silloin ne saattaisivat näyttää sijoittajien näkökulmasta kannattavimmilta. Toisaalta osakeoptioista aiheutuvien kulujen merkitseminen tilinpäätöksen liitetietoihin tuloslaskelman sijaan on käytännössä kirjanpidon peruseriaatteiden

vastaista, koska pelkkä merkintä liitetiedoissa voi antaa vääristyneen kuvan yhtiön taloudellisesta tilanteesta. Jos kulukirjaus toteutettaisiin muutenkin tällä tavalla, ei yhtiöiden taloudellinen raportointi olisi läpinäkyvää, mikä vaikuttaisi varmasti sijoittajien luottamukseen yhtiöitä kohtaan.

Yritysten tulisi valita käyttämänsä palkitsemismenetelmät niiden taloudellisten etujen mukaisesti, eikä vain sen mukaan, miten niitä on tarkoitus raportoida tilinpäätöksissä. Ei ole hyväksi, että johdon ja työntekijöiden palkitseminen myönnetään sellaisessa muodossa, joka vääristää yritysten taloudellista informaatiota. On selvää, että on paljon helpompi vertailla yritysten tilinpäätöksiä tasapuolisesti, kun kaikki osakeperusteista maksuista koituvat kulut on sisällytetty yritysten tuloslaskelmiin tiettyjä ennalta määrättyjä periaatteita käyttäen. Tämä edistää taloudellisen raportoinnin läpinäkyvyyttä sekä luo sijoittajille paremman mielikuvan yrityksen toiminnasta.

On hyvä, että nykyään ylimmän johdon palkitsemisjärjestelmien tavoitteena on edistää yhtiöiden kilpailukykyä sekä pitkän aikavälin taloudellista menestystä, ja samalla myös myötävaikuttaa omistaja-arvon suotuisaan kehitykseen. Tällä tavoin palkitsemisjärjestelmistä saadaan paras mahdollinen hyöty käyttöön.

LÄHDELUETTELO

Barber, B. & Mackenzie, A. (2006) Exposure Draft of Proposed Amendments to IFRS 2 *Share-Based Payment: Vesting Conditions and Cancellations*. *Comment Letter 35*. [verkkodokumentti], [viitattu 12.4.2011]. Saatavissa: <http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Share-based+payment+-+vesting+conditions+and+cancellations+%28IFRS+2%29/Exposure+Draft+and+Comment+Letters/Comment+Letters/Comment+Letters.htm>

Belzile, R., Fortin, A. & Viger, C. (2006) Recognition versus Disclosure of Stock Option Compensation: An Analysis of Judgements and Decisions of Nonprofessional Investors. *Canadian Accounting Perspectives*, Vol. 5, Iss. 2, p147-179.

Bodie, Z., Kaplan, R. S. & Merton, R. C. (2003) For the Last Time: Stock Options Are an Expense. *Harvard Business Review*, Vol. 81, Iss. 3, p62-71.

Botosan, C. A. & Plumlee, M. A. (2001) Stock Option Expense: The Sword of Damocles Released. *Accounting Horizons*, Vol. 15, Iss. 4, p311-327.

Brandes, P., Hadani, M. & Goranova, M. (2006) Stock options expensing: An examination of agency and institutional theory explanations. *Journal of Business Research*, Vol. 59, Iss. 5, p595-603.

Chalmers, K. & Godfrey, J. M. (2005) Expensing stock-based payments: A material concern? *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Vol. 14, Iss. 1, p157-173.

Choudhary, P. (2011) Evidence on differences between recognition and disclosure: A comparison of inputs to estimate fair value of employee stock options. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 51, Iss. 1/2, p77-94.

Chourou, L., Abaoub, E. & Saadi, S. (2008) The economic determinants of CEO stock option compensation. *Journal of Multinational Financial Management*, Vol. 18, Iss. 1, p61-77.

Clor-Proell, S. M. (2009) The Effects of Expected and Actual Accounting Choices on Judgments and Decisions. *The Accounting Review*, Vol. 84, Iss. 5, p1465-1493.

De Munnik, H. (2008) Comment on Exposure Draft of Proposed Amendments to IFRS 2 Share-based Payment and IFRIC 11 IFRS 2 – Group and Treasury Share Transactions “Group Cash-settled Share-based Payment Transactions”. *Comment Letter 8*. [verkkodokumentti], [viitattu 12.4.2011]. Saatavissa: <http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/IFRS+2+and+IFRIC+11+-+Group+Cash-settled+Share-based+Payment+Transactions/Exposure+Draft+and+Comment+Letters/Comment+Letters/CL8.htm>

Deloitte. (2010) IFRSs in your pocket 2010. Deloitte Touche Tohmatsu [verkkodokumentti], [viitattu 12.3.2011]. Saatavissa: <http://www.iasplus.com/dttpubs/pocket2010.pdf>

Deloitte IAS Plus. Summaries of International Financial Reporting Standards. [verkkodokumentti], [viitattu 21.3.2011]. Saatavissa: <http://www.iasplus.com/standard/ifrs02.htm#amend2008>

Delves, D. P. (2004) Stock Options and the New Rules of Corporate Accountability: Measuring, Managing, and Rewarding Executive Performance. *McGraw-Hill*. 202.

Deshmukh, S., Howe K. M, & Luft, C. (2006) Executive stock options: To expense or not? *Financial Management*, Vol. 35, Iss. 1, p87-106.

Deutsch, Y., Keil, T. & Laamanen, T. (2010) A dual agency view of board compensation: The joint effects of outside director and CEO stock options on firm risk. *Strategic Management Journal*, Vol. 32, Iss. 2, p212-227.

Dharan, B. G. & Bufkins, W. R. (2008) Red Flags in Enron’s Reporting of Revenues and Financial Measures. *Social Science Research Network*, p97-100.

Doughty, D. (2006) Exposure Draft of Proposed Amendments to IFRS 2 *Share-Based Payment: Vesting Conditions and Cancellations*. *Comment Letter 22*. [verkkodokumentti], [viitattu 12.4.2011]. Saatavissa:

<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Share-based+payment+-+vesting+conditions+and+cancellations+%28IFRS+2%29/Exposure+Draft+and+Comment+Letters/Comment+Letters/Comment+Letters.htm>

Ernst & Young. (2008) Invitation to Comment – Exposure Draft of Proposed Amendments to IFRS 2 *Share-based Payment* and IFRIC 11 *IFRS 2–Group and Treasury Share Transactions – Group Cash-settled Share-based Payment Transactions*. *Comment Letter 14*. [verkkodokumentti], [viitattu 12.4.2011]. Saatavissa:

<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/IFRS+2+and+IFRIC+11+-+Group+Cash-settled+Share-based+Payment+Transactions/Exposure+Draft+and+Comment+Letters/Comment+Letters/CL14.htm>

Euroopan komissio. Yritystoiminnan pääosasto. (2003) Henkilöstön osakeoptiot.

Henkilöstön osakeoptioiden lainsäädäntö- ja hallintoympäristö EU:ssa. [verkkodokumentti], [viitattu 11.4.2011]. Saatavissa:

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/stock_options/final_report_stock_fi.pdf

FIM. (2008) Tietoja rahoitusvälineistä ja niihin liittyvistä riskeistä. [verkkodokumentti], [viitattu 8.4.2011]. Saatavissa: <https://www.fim.com/suomi/ps/riskikuvaus%20fi.pdf>

Helaniemi, E., Kallunki, J-P. & Niemelä, J. (2003) Optiot – Onni vai onnettomuus. *WSOY*. 181.

Hirvonen, A., Niskakangas H, & Steiner M-J. (2003) Corporate governance. Hyvä omistajaohjaus ja hallitustyöskentely. *WSOY*. 400.

IASB. (2009) Press Release [verkkodokumentti], [viitattu 22.3.2011]. Saatavissa:

<http://www.iasplus.com/pressrel/0906ifrs2amendment.pdf>

IASB. (2008) Press Release [verkkodokumentti], [viitattu 21.3.2011]. Saatavissa: <http://www.iasplus.com/pressrel/0801ifrs2vesting.pdf>

IASB a. (2006) Press Release [verkkodokumentti], [viitattu 21.3.2011]. Saatavissa: <http://www.iasplus.com/pressrel/0601ifric08.pdf>

IASB b. (2006) Press Release [verkkodokumentti], [viitattu 21.3.2011]. Saatavissa: <http://www.iasplus.com/pressrel/0611ifric11.pdf>

IASB. (2005) Press Release [verkkodokumentti], [viitattu 21.3.2011]. Saatavissa: <http://www.iasplus.com/pressrel/ifricd1617.pdf>

ICAEW a. [verkkodokumentti], [viitattu 14.3.2011]. Saatavissa: <http://www.icaew.com/en/technical/financial-reporting/ifrs/ifrs-standards/ifric-8-scope-of-ifrs-2>

ICAEW b. [verkkodokumentti], [viitattu 14.3.2011]. Saatavissa: <http://www.icaew.com/en/technical/financial-reporting/ifrs/ifrs-standards/ifric-11-ifrs-2-group-and-treasury-share-transactions>

IFRS 2. Kansainvälinen tilinpäätösstandardi, *International Financial Reporting Standard* IFRS 2. Osakeperusteiset maksut. [verkkodokumentti], [viitattu 15.3.2011]. Saatavissa: http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/arc/ifrs2/ifrs2_fi.pdf

Ikäheimo, S., Kontu, H., Kostander, L., Tainio, R. & Uusitalo, A. (2007) Ylimmän johdon palkitsemisjärjestelmien toimivuus valtionyhtiöissä ja osakkuusyhtiöissä. [verkkodokumentti], [viitattu 24.4.2011]. Saatavissa: http://www.omistajaohjaus.fi/documents/Pdf-tiedostot/Ylimmaen_johdon_palkitsemisjaerjestelmien_toimivuus.pdf

Kanagaretnam, K., Lobo, G.J. & Mohammad, E. (2009) Are Stock Options Grants to CEOs of Stagnant Firms Fair and Justified? *Journal of Business Ethics*, Vol. 90, Iss.

1, p137-155.

Kenny, M. (2008) Exposure draft on proposed amendments to IFRS 2 *Share-based Payment* and IFRIC 11 *IFRS 2 – Group and Treasury Share Transactions*. *Comment Letter 15*. [verkkodokumentti], [viitattu 12.4.2011]. Saatavissa:

<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/IFRS+2+and+IFRIC+11+-+Group+Cash-settled+Share-ba->

[sed+Payment+Transactions/Exposure+Draft+and+Comment+Letters/Comment+Letters/CL15.htm](http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/IFRS+2+and+IFRIC+11+-+Group+Cash-settled+Share-ba-sed+Payment+Transactions/Exposure+Draft+and+Comment+Letters/Comment+Letters/CL15.htm)

Komission suositus (2009) suositusten 2004/913/EY ja 2005/162/EY täydentämises-tä julkisesti noteerattujen yhtiöiden hallinto- tai valvontaelinten jäsenten palkkoja ja palkkioita koskevan järjestelmän osalta. (K(2009) 3177) [verkkodokumentti], [viitattu 19.2.2011]. Saatavissa: [http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/directors-remun/COM\(2009\)_211_FI.pdf](http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/directors-remun/COM(2009)_211_FI.pdf)

KPGM. (2009) IFRS Käytännön käsikirja. *Edita*. 452.

Matolcsy, Z., Riddell, S. & Wright, A. (2009) Alternative explanations for the asso-ciation between market values and stock-based compensation expenditure. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, Vol. 5, Iss. 2, p95-107.

McAnally, M. L., McGuire, S. T. & Weaver, C. D. (2010) Assessing the Financial Re-ported Consequences of Conversion to IFRS: The Case of Equity-Based Compen-sation. *Accounting Horizons*, Vol. 24, Iss. 4, p589-621.

Mäkinen, M. (2007) Essays on Stock Option Schemes and CEO Compensation. Hel-sinki School of Economics. *HSE Print*. 187.

Neate, J. (2006) Exposure Draft of Proposed Amendments to IFRS 2 *Share-Based Payment: Vesting Conditions and Cancellations*. *Comment Letter 33*. [verkkodoku-mentti], [viitattu 12.4.2011]. Saatavissa:

<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Share-based+payment+->

+vesting+conditions+and+cancellations+%28IFRS+2%29/Exposure+Draft+and+Com
ment+Letters/Comment+Letters/Comment+Letters.htm

Niu, F. & Xu, B. (2009) Does Recognition Versus Disclosure Really Matter? Evidence from the Market Valuation of Recognition of Employee Stock Option Expenses. *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, Vol. 16, p215-234.

Ozkan, N. (2011) CEO Compensation and Firm Performance: an Empirical Investigation of UK Panel Data. *European Financial Management*, Vol. 17, Iss. 2, p260-285.

Pasternack D. (2002) Essays on Stock Options, Incentives, and Managerial Action. Swedish School of Economics and Business Administration. *Yliopistopaino*. 139.

Pohjola, M., Merilampi, P. & Nikula, P. (2009) Kilpailu parhaista osajista: Arvio johdon palkkio- ja eläkejärjestelmistä valtio-omisteisissa yhtiöissä. Valtioneuvoston kanslia.

Prather, L. J., Chu, T-H. & Bayes, P. E. (2009) Market reactions to announcements to expense options. *Journal of Economics & Finance*, Vol. 33, Iss. 3, p223-245.

PricewaterhouseCoopers. (2010) International Financial Reporting Standards. Pocket guide – 2010. [verkkodokumentti], [viitattu 22.3.2011]. Saatavissa: http://www.pwc.com/gx/en/ifrs-reporting/pdf/Pocket_guide_2010_FINAL.pdf

PricewaterhouseCoopers. (2006) Exposure Draft of Proposed Amendments to IFRS 2 *Share-Based Payment*: Vesting Conditions and Cancellations. *Comment Letter 51*. [verkkodokumentti], [viitattu 12.4.2011]. Saatavissa: <http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Share-based+payment+-+vesting+conditions+and+cancellations+%28IFRS+2%29/Exposure+Draft+and+Com+ment+Letters/Comment+Letters/Comment+Letters.htm>

Räty, P. & Virkkunen, V. (2004) Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö – IFRS- raportointi. *WSOY*. 558.

Salmi, T, & Sundvik, P. (2010) Palkitsemisjärjestelmiä koskevat säännöt muutoksessa. IFRSview – KPMG:n neuvontapalveluiden IFRS –artikkelikokoelma [verkkolehti], [viitattu 18.2.2011]. Saatavissa: <http://www.kpmg.com/FI/fi/Ajankohtaista/Uutisia-ja-julkaisuja/IFRS-julkaisut/Documents/IFRS-view-lehti-2010.pdf> ARTIKKELIKO-KOELMA

Sharp, K. C. (2008) Exposure Draft Proposed Amendments to IFRS 2 Share-based Payment and IFRIC 11 IFRS 2 - Group and Treasury Share Transactions: Group Cash- settled Share-Based Payment Transactions. *Comment Letter 3*. [verkkodokumentti], [viitattu 13.4.2011]. Saatavissa: <http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/IFRS+2+and+IFRIC+11+-+Group+Cash-settled+Share-ba-sed+Payment+Transactions/Exposure+Draft+and+Comment+Letters/Comment+Letters/CL3.htm>

Street, D. L. & Cereola, S. (2004) Stock option compensation: impact of expense recognition on performance indicators of non-domestic companies listed in the U.S. *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, Vol. 13, Iss. 1, p21-37.

Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodi (Corporate Governance) 2010. (2010) [verkkodokumentti], [viitattu 18.2.2011]. Saatavissa: http://www.cgfinland.fi/images/stories/pdf/2010_koodi/suomen%20listayhti%F6iden%20hallinnointikoodi%20-%20cg2010.pdf

Waymaker. CisionWire (2009) Kansainvälisen tilinpäätösstandardin IFRS:n tuomat hyödyt yrityksille yhä epäselviä – vain puolet yrityksistä uskoo tuottavansa sijoittajille. Kauppalehti, lehdistötiedotteet [verkkolehti], [viitattu 9.3.2011]. Saatavissa: <http://www.kauppalehti.fi/5/i/yritykset/lehdisto/cision/tiedote.jsp?direct=true&selected=kaikki&oid=20091001/12561101628090&lang=>

Wheeler, P. R. (2004) Stock Options & Grants: The Executive's Guide to Equity Compensation. *Advisor Press*. 216.

Wittsiepe, R. (2007) IFRS for Small and Medium-Sized Enterprises. Habilitationsschrift Universität Warschau, *Gabler Edition Wissenschaft*. 207.

Yermack, D. (1995) Do corporations award CEO stock options effectively? *Journal of Financial Economics*, Vol. 39, Iss. 2/3, p237-269.

Yritystutkimusneuvottelukunta ry. (2006) IFRS-Tilinpäätöksen keskeiset periaatteet. [verkkodokumentti], [viitattu 23.3.2011]. Saatavissa: <http://www.yritystutkimusneuvottelukunta.fi/?file=27>